

Høgskolen i **Hedmark**

Rena

Ngoc Quy Thi Nguyen

Masteravhandling

Statlig eide selskapers rapportering om finansiell risiko i årsberetningen og notene: Hvordan påvirker egenskaper ved selskapene rapporteringspraksis

State-owned companies reporting on financial risk in the annual report and the notes:
How do the characteristics of the companies affect their reporting practices?

Master i offentlig styring og ledelse, fordypning innen økonomi, regnskap og finansiering

2015

Samtykker til utlån hos høgskolebiblioteket

JA ☐ NEI ☐

Samtykker til tilgjengeliggjøring i digitalt arkiv Brage

JA ☐ NEI ☐

Forord

Denne masteroppgaven er gjennomført våren 2015 som avslutning på masterstudiet i offentlig styring og ledelse (MPA), med fordypning innen økonomi, regnskap, og finansiering på Høyskolen i Hedmark, avdeling Rena.

Studiet har vært innholdsrikt og veldig givende, og selve jobbingen med oppgaven har vært utrolig lærerik. Det har vært en spennende opplevelse å se oppgaven ta form samtidig som man ser sammenhengene.

Jeg vil rette en stor takk til min fantastiske veileder Even Fallan for eksepsjonell veiledning og konstruktive tilbakemeldinger. Jeg setter enormt pris på den inspirasjonen, hjelpen og oppfølgingen jeg har fått i forbindelse med utarbeidelse av oppgaven.

Jeg er også takknemlig for den tålmodigheten familien har vist meg, og som har gitt meg masse hjelp på hjemmebane under dette studiet. En takk til mine gode venner som har trodd på meg og som har gitt meg masse oppmuntring underveis.

En helt spesiell takk til min mann, Mads Aaltvedt, min klippe i livet, og min datter Sophie, min største motivasjon.

Hamar, den 27. februar 2015

Ngoc Nguyen

Innhold

FORORD	3
INNOLD	4
<i>Liste over forkortelser</i>	<i>7</i>
<i>Liste over tabeller.....</i>	<i>8</i>
<i>Liste over figurer</i>	<i>8</i>
1 INNLEDNING	9
1.1 REGNSKAPSLOVEN § 3-3A, 6. LEDD:.....	9
1.2 KUNNSKAP OM RAPPORTERINGSPRAKSIS AV FINANSIELL RISIKO	10
1.3 STATENS ROLLER I NORGE	11
1.4 OPPGAVENS FORMÅL OG PROBLEMSTILLING	12
1.5 DISPOSISJON.....	13
2 TEORI.....	14
2.1 INTERESSENTMODELLEN FOR ÅRSREGNSKAPET	14
2.2 INSTITUSJONELL TEORI.....	15
2.2.1 Organisasjonens omgivelser	16
2.2.2 Legitimitetsteori	17
2.2.3 Isomorfisme.....	19
2.3 UTLEDNING AV HYPOTESER	21
2.4 OPPSUMMERING	25
3 METODE	26
3.1 PROBLEMSTILLING	26
3.2 VALG AV METODE.....	26

3.3	VITENSKAPSTEORI	27
3.4	UNDERSØKELSESDSIGN	29
3.5	POPULASJON OG UTVALG	30
3.6	DATAINNSAMLING	31
3.6.1	Valg av datakilde	31
3.6.2	Operasjonalisering av forskningsspørsmål 1, avhengig variabel	32
3.6.3	Operasjonalisering av uavhengig variabel	35
3.7	TOLKNING AV RESULTATER	38
4	RESULTAT	39
4.1	RESULTAT VEDRØRENDE FORSKNINGSPØRSMÅL 1: HVORDAN RAPPORTERER STATLIGE EIDE SELSKAPER OM FINANSIELL RISIKO I ÅRSBERETNINGEN OG NOTER?	39
4.1.1	Oppsummering av beskrivende statistikk, forskningsspørsmål 1.	43
4.2	RESULTAT VEDRØRENDE FORSKNINGSPØRSMÅL 2. HVORDAN PÅVIRKER SELSKAPENES EGENSKAPER RAPPORTERINGSPRAKSIS?	44
4.2.1	Beskrivende statistikk for selskapenes egenskaper	44
4.2.2	Korrelasjonsanalyse	45
4.2.3	VIF- verdi.....	46
4.2.4	Oppsummerende regresjonsanalyse.....	47
5	DISKUSJONSKAPITTEL	49
5.1	HVORDAN RAPPORTERER SELSKAPENE OM FINANSIELL RISIKO.....	49
5.2	HVORDAN PÅVIRKER SELSKAPENES EGENSKAPER RAPPORTERINGSPRAKSIS?	51
5.2.1	Størrelse	51
5.2.2	Bransje	52
5.2.3	Børsnotert	53
5.2.4	Selskaper med forretningsmessige eller sektorpolitiske mål.....	53

5.2.5	<i>Departementseier</i>	54
5.2.6	<i>Statens eierprosent</i>	54
5.2.7	<i>Revisor</i>	55
5.3	BEGRENSNING VED OPPGAVE OG VIDERE FORSKNING	56
6	KONKLUSJON	58
6.1	HVORDAN RAPPORTERER STATLIG EIDE SELSKAPER OM FINANSIELL RISIKO I ÅRSBERETNING OG NOTER 58	
6.2	HVORDAN PÅVIRKER EGENSKAPER VED SELSKAPENE RAPPORTERINGSPRAKSIS	59
7	LITTERATURLISTE	60
	NORSK SAMMENDRAG	62
	ENGELSK SAMMENDRAG (ABSTRACT)	63
8	VEDLEGG	65
	VEDLEGG 1 EØS-DIREKTIV	65
	VEDLEGG 2 NRS 16, KAPITTEL 2.7 FINANSIELL RISIKO	65
	VEDLEGG 3 PUNKTER I REVISORS SJEKKLISTE	66
	VEDLEGG 4 OVERSIKT OVER STATLIG EIDE SELSKAP OG UTVALGTE ENHETER	67
	VEDLEGG 5 OVERSIKT OVER SKJEMA FOR REGISTRERING AV RAPPORTERINGSSCORE	68

Liste over forkortelser

NRS(HU): Norsk Regnskaps Standard; høringsutkast

NRS: Norsk Regnskaps Standard

NOU: Norges offentlige utredninger

rskl.: Lov om årsregnskap (regnskapsloven)

revl.: Revisorloven

vphl.: Lov om verdipapirhandel (verdipapirhandelloven)

IFRS: International financial reporting standards

IAS: International accounting standards

PWC: PriceWaterHouseCoopers, revisorfirma blant de 4 store

EY: Ernst & Young, revisorfirma blant de 4 store

KPMG: revisorfirma blant de 4 store

GICS: Global Industry Classification Standard

NHD: Nærings- og handelsdepartementet

VIF: Variance inflation factor

Liste over tabeller

Tabell 1 Grunnleggende forskjeller mellom positivistisk og hermeneutisk metode (Jacobsen, 2005) s. 32	29
Tabell 2 Antall statlig direkte eide selskaper	30
Tabell 3 Underskjema med innholdskategorier for registrering av tekst før omkodning	33
Tabell 4 Beskrivende statistikk for selskapenes egenskaper	44
Tabell 5 Egenskapenes korrelasjonskoeffisienter	45
Tabell 6 Egenskapenes VIF- verdi	46
Tabell 7 Egenskapenes VIF-verdi modifisert	47
Tabell 8 Oppsummering av regresjonsanalysen	48
Tabell 9 Oppsummering av innholdskategorier og subkategorier	49

Liste over figurer

Figur 1 Statens roller i Norge	11
Figur 2 Offentlig eide selskapers interessenter for årsregnskapet	14
Figur 3 Organisasjonens omgivelser (Busch, 2010) s. 67	16
Figur 4 Populasjon av statlig eide foretak (modifisert) (Kommunal- og moderniseringsdepartementet, 2009)	30
Figur 5 Eksempel på skjema for registrering av rapporteringsscore for innholdskategorien finansiell risiko	34
Figur 6 Selskapenes forskjellige egenskaper	36
Figur 7 Selskapenes rapportering per kategori	39
Figur 8 Selskapenes rapportering av finansiell risiko fordelt på subkategorier	40
Figur 9 Selskapenes rapportering av mål vedrørende finansiell risiko fordelt på subkategorier	41
Figur 10 Selskapenes rapportering av strategi for å redusere finansiell risiko fordelt på subkategorier	41
Figur 11 Selskapenes rapportering av markedsrisiko fordelt på subkategorier	42
Figur 12 Selskapenes rapportering av kredittrisiko fordelt på subkategorier	42
Figur 13 Selskapenes rapportering av likviditetsrisiko fordelt på subkategorier	43
Figur 14 Fordeling av selskapenes hovedrapporteringsscore	43
Figur 15 Den lineære regresjonsmodell med k forklaringsvariabler (Wenstøp, 2006)	47

1 Innledning

Noe av meningen med årsberetningen er å gi supplerende økonomisk informasjon utover det som står i årsregnskapet med noter. Informasjonen skal gi regnskapsbrukeren en bedre mulighet til å forstå de underliggende forhold, som så kan bli brukt til bedømme foretakets økonomiske verdi (Huneide, 2011). De primære brukere av årsregnskap er eiere og kreditorer (Huneide, 2011). For offentlig eide selskaper er det som regel politikere og media i tillegg. Politikere har veldig ulik bakgrunn og regnskapsforståelse. Staten som aksjonær er representert av disse politikerne. Det er vesentlig at årsberetningen gir god nok substans, slik at den enkelte bruker har en best mulig forutsetning for å fatte en korrekt beslutning. I årsberetningen bør den finansielle risikoen heller omtales som lav enn å bli utelatt (Huneide, 2011).

I dette kapittelet vil undersøkelsens empiriske felt presenteres. Først vil jeg redegjøre for lovverket og deretter bakgrunnen for undersøkelsen. Ved å sammenligne med tidligere studier vil oppgavens aktualitet fremkomme. Problemstillingen vil komme til sist i kapitlet.

1.1 Regnskapsloven § 3-3a, 6. ledd:

"Det *skal* gis opplysninger om finansiell risiko som er av betydning for å bedømme foretakets eiendeler, gjeld, finansiell stilling og resultat. Opplysningene *skal* omfatte mål og strategier som er fastsatt for styring av finansiell risiko, herunder strategien for sikring av hver hovedtype av planlagte transaksjoner der sikringsvurdering er benyttet. Det *skal* gjøres rede for foretakets eksponering mot markedsrisiko, kredittrisiko og likviditetsrisiko" (Regnskapsloven, 1998)

Denne paragrafen ble første gang tatt med i regnskapsloven i 2003 på bakgrunn av EØS direktivet 2001/65/EF artikkel 46(2) ny bokstav (f) (Jacobsen, F. B. & Regnskapslovutvalget, 2003) (vedlegg 1). I Danmark står finansiell risiko beskrevet i den danske årsregnskapsloven § 99, punkt 3. Her kreves det også at finansiell risiko skal omtales i ledelsesberetningen (Elling, 2002). Denne paragrafen ble vedtatt brukt i Danmark fra 2001. Regnskapslovutvalget ønsket en harmonisering med en rekke EU lands, herunder Sverige, Danmark, Finland, Storbritannia og Tyskland, adgang til bruk av IAS i selskapsregnskapet (Jacobsen, F. B. & Regnskapslovutvalget, 2003).

NRS 16 Årsberetning kapittel 2.7 gir en utfyllende redegjørelse for finansiell risiko (vedlegg 2). Finansiell risiko består av markedsrisiko, kredittrisiko og likviditetsrisiko. NRS 16 er en endelig standard, det vil si at den skal følges.

Til sammen utgjør regnskapsloven og regnskapsstandarden kravene om rapportering av finansiell risiko i årsberetning og noter.

1.2 Kunnskap om rapporteringspraksis av finansiell risiko

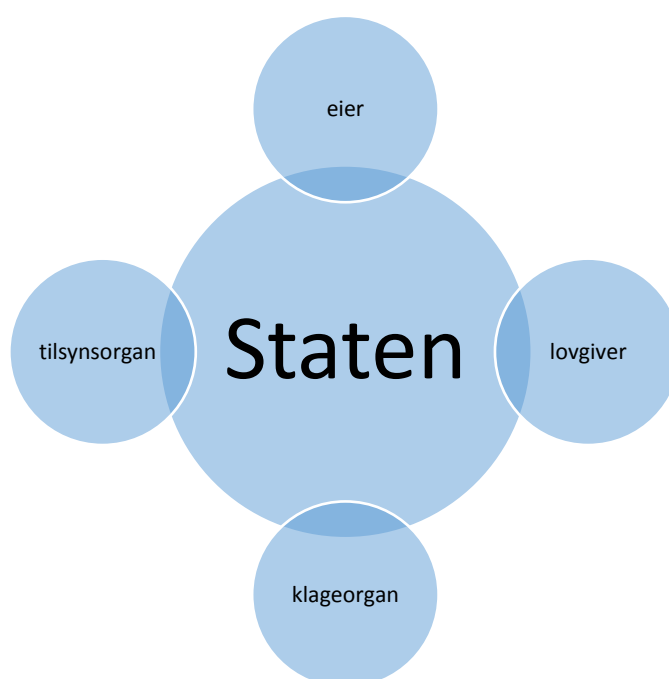
"Mange er ikke klar over at det finnes en regnskapsstandard om årsberetning (NRS 16) som supplerer innholdet i regnskapsloven § 3-3a. Standarden er en endelig regnskapsstandard. Ifølge Norsk RegnskapsStiftelse skal endelige standarder følges. Regnskapsstandarden har en del krav ("skal"), og en del anbefalinger ("bør"). Det er "skal"-formuleringene som foretakene har plikt til å følge. Vår erfaring fra tidligere års årsberetninger er at mange foretak ikke følger kravene i standarden fullt ut. Det gjelder særlig omtalen av årsregnskapet ("rettvisende bilde"), omtalen av den finansielle risikoen og omtalen av egen forskning og utvikling" (PWC, 2014).

Pedersen (2012) er en tidligere masteroppgave som tar utgangspunkt i rskl. § 3-3a. 6.ledd. Han har omtalt PWC sin årsoppgjørveiledning fra 2010, hvor det står at kravene i rskl. 3-3a og NRS 16 ikke følges fullt ut. Konklusjonen for studien til Pedersen (2012) viser at selskapene som er undersøkt oppfyller lovkravene i varierende grad, og det er ingen som tilfredsstiller minimumskravene. Utvalget er ganske snevert, med 13 enheter innenfor fiskeindustrien, noe som omfatter en liten populasjon. Utvalget i denne undersøkelsen er på 31 enheter, noe som gir et vesentlig større utvalg. Fordi det er tilfeldig utvalg, øker sannsynligheten for at utvalget er representativt. Når utvalget er representativt kan resultatet i utvalget blir generalisert til å gjelde hele populasjonen (Johannesen, 2010). Pedersen (2012) sine resultater om hva som er rapportert i årsberetningen er lite beskrivende. Denne studien ønsker å avdekke om finansiell risiko er rapportert i henhold til loven og på hvilken måte den finansielle risikoen er beskrevet. Informasjonen som er innhentet fra årsberetningene er altså mer detaljrik. Pedersen (2012) sin tidligere forskning har kun brukt beskrivende statistikk gjennom å tallfeste fenomenene resultert i en måling. Forskingen i denne oppgaven er også beskrivende. I tillegg er det ønske om å undersøke hvordan forskjellige egenskaper ved selskapene påvirker rapporteringen. Dette skal det redegjøres for mer i kapittelet etterpå.

Denne oppgaven vil også bidra med relevant teori for hva selskapene oppnår ved å følge kravene i loven, og hvorfor de rapporterer som de gjør. Utgangspunktet er organisasjonsteori, som vil bli tatt opp i kapittel 2.

Fordi det er så lite forskning på området, har jeg vært nødt til å se på andre undersøkelsesfelt. Vajenina (2012) omhandler også rskl. 3-3a, men tar utgangspunkt i rettviseende oversikt i årsberetningen. (Melting & Tungen, 2012; Ramstad, 2014) er to andre studier som redegjør for rapporteringspraksis vedrørende samfunnsansvar etter rskl. 3-3a.

1.3 Statens roller i Norge

Figur 1 Statens roller i Norge

I statens eierskapsmelding 2013 (Nærings- og fiskeridepartementet, 2013b) står det blant annet:

"De viktigste rammene har vært at det statlige eierskapet skal utøves profesjonelt i tråd med selskapslovgivningen og annet lovverk, i tråd med allment aksepterte eierstyringsprinsipper."

"Norge vil i overskuelig fremtid ha et betydelig direkte statlig eierskap. Hvordan staten opptrer som eier, har stor betydning for offentlighetens og investorers tillit til norske selskaper og til det norske kapitalmarkedet."

Samfunnet har dannet tillit til staten. Det er en forventning om at statlige eide selskap følger de lovkrav som gjelder. Det er uheldig at staten har så mange roller, da de opptrer som eier, lovgiver, tilsyns- og klageorgan. Staten som både lovgiver og eier bør oppfylle minimumskravene i loven.

1.4 Oppgavens formål og problemstilling

Som ansatt i staten ønsker jeg å studere statlig eide selskaper. Formålet med oppgaven er å se om statlig eide selskaper oppfyller lovkravet i regnskapsloven, om rapportering av finansiell risiko i årsberetningen og noter. Det er tidligere lite forskning på dette. Gjennom organisasjonsteori skal undersøkelsen prøve å belyse hva de offentlig eide selskapene oppnår ved å følge de lovkravene som gjelder, og hvorfor selskapene rapporterer som de gjør. Av tidligere forskning og teori er det valgt ut egenskaper ved selskapene en antar å ha påvirkning på rapporteringspraksis. Ved å bruke regresjonsanalyse kan sammenhengen mellom variablene bli undersøkt.

Studiens overordnede problemstilling vil være:

*Statlig eide selskapers rapportering om finansiell risiko i årsberetningen og notene:
Hvordan påvirker egenskaper ved selskapene rapporteringspraksis?*

For å kunne besvare på denne problemstillingen er det behov for en kartlegging av hvordan selskapene rapporterer i årsberetningen og noter. Derfor er det laget en underproblemstilling som skal bli undersøkt først i resultatkapittelet. Resultatet av dette er at hovedproblemstillingen blir til **Forskningsspørsmål 2**.

Underproblemstilling:

Hvordan rapporterer statlige eide selskaper om finansiell risiko i årsberetningen og noter?

Gjennom kategorier som er definert på forhånd, vil selskapenes rapporteringspraksis bli oppsummert i en hovedrapporteringscore. Denne scoren gjenspeiler hvordan selskapene rapporterer om finansiell risiko i årsberetning og noter i henhold til kravene i rskl. § 3-3a, 6. ledd. Jo høyere score, jo mer har selskapet rapportert om de forskjellige finansielle risikoene i henhold til regnskapsloven. Maks poeng er 6 og minimum er 0. I tillegg til

hovedrapportering om finansiell risiko, er det tatt med kategorier og subkategorier for å forklare fenomenet. Denne nyansen gir et tilleggsbidrag på hvordan finansiell risiko blir rapportert. Underproblemstillingen utgjør **Forskningsspørsmål 1**.

1.5 Disposisjon

Studien starter med beskrivelse av relevant organisasjonsteori for å forstå hvorfor selskapene rapporterer som de gjør. Relevant teori og tidligere forskning gir et utgangspunkt for valg av hvilke egenskaper som kan svare på hovedproblemstillingen. Deretter blir det utledet hypoteser knyttet til disse egenskapene.

Metodekapittelet tar for seg metode for utvalg, datainnsamling, og analyse. Kapitlet inneholder en begrunnelse for valgene som er tatt for å utføre en studie som er empirisk, og som kan besvare forskningsspørsmålene.

Resultatkapittelet er delt i 2. Resultatene av forskningsspørsmål 1 kommer først, fordi det danner grunnlaget for besvarelse av forskningsspørsmål 2, som er hovedproblemstillingen. Studiens funn vil også bli oppsummert i dette kapitlet.

I diskusjonskapittelet vil funn og resultater fra undersøkelsen bli knyttet opp mot teori og tidligere forskning. Anbefalinger for videre forskning som kan gi forbedrede resultater er tatt opp her.

Til sist kommer konklusjonskapittelet med en oppsummering.

2 Teori

"Teori kan beskrives som en måte å forklare og forstå de fenomenene som vi ser i verden rundt oss på" (Eriksson-Zetterquist, 2014). Gjennom organisasjonsteori kan man prøve å forklare hvorfor samfunnet har forventninger til måten offentlig eide selskaper skal opptre på, og hvorfor de opptre som de gjør. Derfor er det viktig å presentere teorier innledningsvis for å utlede hypoteser, for så å forklare rapporteringspraksis.

2.1 Interessentmodellen for årsregnskapet

Figur 2 Offentlig eide selskapers interessenter for årsregnskapet

Huneide (2011) omtaler i boken sin to typer interessenter for årsregnskapet, de eksterne og de interne. Årsregnskapet skal gi informasjon med tilfredsstillende kvalitet formet på en slik måte at interessentene får dekket sitt primærbehov. Informasjonen skal være oversiktlig, pålitelig og skal gi mulighet for sammenligning med andre selskapers årsregnskap over tid (Huneide, 2011). Som nevnt innledningsvis er hovedbrukere av årsregnskapet kreditorer og aksjonærer. Disse er avhengig av at informasjonen i årsregnskapet er korrekt for å fatte korrekte beslutninger (Huneide, 2011). "Regnskapets formål skal blant annet å gi brukerne av regnskapet informasjon som kan være til nytte når de skal foreta økonomiske beslutninger" (Hagstrøm & Regnskapslovutvalget, 1995). "Utarbeidelse av årsregnskap skal foretas i samsvar med god regnskapsskikk (Regnskapsloven, 1998). Dette betyr at man skal føre regnskapet i samsvar med prinsippene fra Regnskapsloven samt normer og anerkjent

regnskapspraksis (e-conomic.no, 2015). Sanksjoner ved overtredelse av regnskapsloven, kan etter rskl. § 8-5 gis i form av bøter eller fengselsstraff. Av regnskapsloven får kreditorene, som en av regnskapets primærbrukere, blant annet vern mot "overdrevne utbytteutdelinger på grunnlag av urealiserte og/eller usikre resultater" (Hagstrøm & Regnskapslovutvalget, 1995).

Utenfor organisasjonen er det interessenter som har et bidrag- og belønningsforhold til organisasjonen (Busch, 2010). For eksempel vil kundene som en interessentgruppe til selskapet søke til andre selskaper dersom de ikke god nok belønning. Dersom selskapet mister denne interessentgruppen og det ikke er mulig å skape en ny, vil også grunnlaget for selskapet falle bort. Selskapet er derfor nødt til å tilfredsstille de forskjellige interessentgruppene.

Alle organisasjoner er avhengig av tilgang på ressurser for å overleve (Jacobsen, 2005). Desto mer en organisasjon er avhengig av ressurser fra en annen aktør, jo mer makt har den eksterne aktøren over organisasjonen. Teorien i oppgaven vil rette seg mot interessentenes forventninger til offentlig eide selskaper, og hvordan omgivelsene setter rammebetingelsene for disse selskapene.

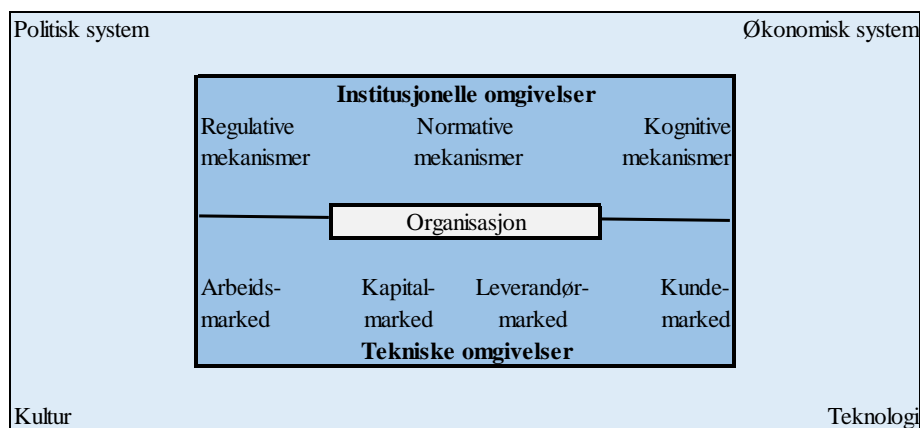
2.2 Institusjonell teori

Selznick (1948, 1957) er regnet som en av grunnleggerne av institusjonell teori (referert i Busch, 2010). Selznick hevdet at det å sikre fortsatt virksomhet var det viktigste for alle organisasjoner (referert i Jacobsen, 2010). Fortsatt drift skal etter rskl. § 3-3a, syvende ledd, også omtales i årsberetning og noter.

Ved å tilpasse seg verdiene i de eksterne omgivelsene og ta de opp i organisasjonen, så vil organisasjonen selv få en verdibasert status. Dette kalte Selznick for en institusjonaliseringsprosess (referert i Busch, 2010). "At en organisasjon blir en institusjon, innebærer altså at den blir bærer eller representant for de dominerende normene i omgivelsen" (Busch, 2010). Prosessen tar lang tid, men først da får organisasjonen legitimitet og status i samfunnet. Denne prosessen er dynamisk og er under press fra eksterne interessenter. Forpliktelsene og verdiene er begrensende og setter rammer for hvordan organisasjonen kan utøve sin atferd.

2.2.1 Organisasjonens omgivelser

"Koalisjonssystemet knytter organisasjonen sammen med omgivelsene" (Busch, 2010).

Figur 3 Organisasjonens omgivelser (Busch, 2010) s. 67

Generelle omgivelser

Busch omtaler den ytterste firkanten som omgivelser. Omgivelsene består av forskjellige interessenter som gir organisasjonen legitimitet. Den består blant av kultur, teknologi, politikk og økonomi. Kultur sier noe om i hvilken grad lover og regler overholdes. Kultur som omgivelse blir først et problem når selskapene bryter den. Det kan oppfattes som at det er strengere krav til å følge lover og regler i Norge enn andre land. For å kunne eksistere må organisasjonene forholde seg til det økonomiske systemet og dets spilleregler. Gjennom teknologi omdanner selskaper ressurser om til varer og tjenester. Det politiske system danner rammebetingelsene for selskapet gjennom lover og regler. Selskapet er nødt til å følge disse, men det finnes også noen selskaper som prøver å påvirke det politiske systemet.

Tekniske omgivelser

Tekniske omgivelser er nødvendig for at organisasjonen skal ivareta produksjon av varer og tjenester. Denne omgivelsen består av arbeidsmarkedet (ansatte), kapitalmarkedet (långivere), leverandørmarkedet (varer og tjenester) og kundemarkedet (salg). Som nevnt under interessentmodellen i kap 2.1, er kapitalmarkedet med kreditorer en av primærbrukerne av årsregnskapet. Dette har betydning for hvordan selskapene forholder seg til omgivelsene gjennom forventninger. Kapitalmarkedet gir rammebetingelser og preger selskapenes oppførsel.

Institusjonelle omgivelser

"De institusjonelle omgivelsene er karakterisert av at de representerer krav og forventninger som organisasjonene må tilpasse seg for å oppnå legitimitet" (Busch, 2010).

Denne delen av omgivelsene formidler regler og krav som organisasjonen må følge for å oppnå legitimitet og støtte. Kravene som myndighetene stiller må bli tilfredsstilt for at organisasjonen får drive videre. Noen ganger er disse kravene en del av kulturen og ikke juridisk. Det som kjennetegner denne typen omgivelser er at det er knyttet til legitimitet. Av institusjonelle omgivelser er utledet to typer institusjonell teori som kan ha påvirkning på rapporteringspraksis, legitimitetsteori og isomorfisme.

2.2.2 Legitimitetsteori

"Etymologi: Avledet fra latin *leges*, flertall av *lex* (lov).

Også kjent som lovlighet, rettmessighet, lovlige tronfølgerkrav. (Knudsen, 2014, 21.5)."

"Legitimitet er en generalisert antakelse om at spesielle handlinger er ønskelige og akseptable innenfor et sosialt og konstruert system av normer, verdier, tro og definisjoner" (Suchmann (1995) sitert av Busch, 2010).

Gjennom spesielle handlinger for å oppnå legitimitet, utvikler selskapene forskjellige strategier. Meyer og Scott (1983) mente at organisasjonene prøvde å påvirke omgivelsenes oppfatning av organisasjoner ved at de brukte mål og struktur som symboler, uten at disse hadde sammenheng med faktisk virksomhet (referert i Jacobsen, 2010).

Innenfor institusjonell teori er legitimitet et sentralt begrep. På et generelt plan har vi generaliserte antakelser. Hvert enkelt menneske har forskjellige virkelighetsoppfatninger på normer og verdier. En organisasjon vil ikke miste legitimitet på bakgrunn av en bestemt persons meninger, dersom den ikke representerer den offentlige tolkningen i samfunnet. Et selskap kan ikke bare fokusere på effektivitet, den må søke legitimitet fra omgivelsene (Christensen, 2009).

I følge Suchmann (1995) er legitimitet delt opp i 4 former, pragmatisk legitimitet, legal legitimitet, normativ legitimitet og kognitiv legitimitet (referert i Busch, 2010).

Pragmatisk legitimitet

Gjennom nytteperspektivet oppnår organisasjonen legitimitet fordi den anses å være nyttig i samfunnet. Selskapene vil da skape arbeidsplasser eller viktige varer og tjenester. Brukere av regnskapet må anse årsregnskapet som nyttig. De ansatte har også nytte av denne informasjonen, da de kan vurdere om arbeidsplassen sin er trygg. Siden det er lovkrav om finansiell risiko, antyder myndighetene at denne typen informasjon i årsberetningen er nyttig. En god rapportering av finansiell risiko sikrer nyttig informasjon for brukerne. Dersom det er dårlig rapportering, er det lav pragmatisk risiko fordi det er unyttig for brukerne.

Legal legitimitet

Legal legitimitet kan bli oppnådd dersom selskapet følger gjeldende lover og regler i samfunnet. Lover og regler setter begrensninger og regulerer hvordan selskapene kan opptre. Dersom disse lovene blir brutt vil selskapene miste sin legale legitimitet.

Regulative mekanismer innenfor institusjonell teori er formelle regler som primært kommer fra offentlige myndigheter. Busch (2010) omtaler det som "instrumentell (mål- middel) rasjonalitet". For at samfunnet skal fungere på en hensiktsmessig måte, må disse lovene bli ansett som fornuftige. Dersom loven ikke blir fulgt kan organisasjonen stilles til ansvar gjennom rettssystemet. Det er en forventning om at de statlig eide selskapene følger rskl. § 3-3a, 6. ledd. Formelt sett er det også sanksjoner dersom selskapene ikke følger loven. For eksempel er en del statlig eide selskap underlagt kontroll av Riksrevisjonen (Instruks om Riksrevisjonens virksomhet, 2004) og Finanstilsynet (Finanstilsynsloven, 1956). Ved overtredelse av regnskapsloven kan selskapene få bøter og fengselsstraff etter rskl. § 8-5. Selskapene må oppfatte den legale legitimitetsrisikoen som stor for at de skal overholde den.

Normativ legitimitet

Dersom selskapene opptrer innenfor de normer som er akseptert vil de kunne oppnå normativ legitimitet.

Innenfor institusjonell teori er normative mekanismer normer i samfunnet med basis i samfunnskultur (Busch, 2010). Likevel er det primært markedene som organisasjonen forholder seg til. De normer og verdier som dominerer er med på å styre atferden til organisasjonen. Dette er uskrevne regler som omhandler etikk og moral. Gjennom denne prosessen kommer normativ rasjonalitet frem (Busch, 2010). Man handler rasjonelt ut i fra

de normer som er rådende og vil ikke alltid fokusere på måloppnåelse. Atferd og rasjonalitet samsvarer ikke alltid. Dersom normene endrer seg men ikke atferden, får organisasjonen redusert legitimitet. Kulturen avgjør hvordan selskapene oppnår normativ legitimitet. Dersom selskapene følger loven, vil de oppfattes som etiske. På denne måten vil selskapene oppnå normativ legitimitet.

Kognitiv legitimitet

De særtrekkene ved organisasjonen som blir tatt for gitt, gjør at vi er mentalt innstilt på aksept. Dersom organisasjonen ikke er i overensstemmelse med våre bilder kan den få redusert legitimitet.

Innenfor institusjonell teori er kognitive mekanismer de forestillingene om hvordan en organisasjon bør være, altså det vi tar for gitt (Busch, 2010). Dersom organisasjonen ikke tilfredsstiller disse forestillingene vil den ha problemer med å oppnå legitimitet. Selskapenes handlinger må derfor stemme overens med våre forventninger. Disse kravene er vanligvis usynlige og kommer ikke frem før de er brutt. Vi forventer at statlige eide selskaper følger loven. Det er viktig for selskapene å ha kognitiv legitimitet hvis det er noen som reagerer på at den blir brutt. Dersom ingen har en mening om hvordan statlig eide selskaper følger loven, vil den kognitive legitimitetsrisikoen være lav.

Graden av oppfattet legitimitetsrisiko kan påvirke atferden til selskapet. Finansiell rapport er et middel innenfor strategi for å sikre legitimitet, og selskapet kan bruke rapportering av finansiell risiko for å oppnå dette. Ved høyere oppfatning av legitimitetsrisiko innenfor en av kategoriene overfor, vil selskapene ta nødvendige grep for å oppnå legitimitet. Dersom en type legitimitetsrisiko oppfattes som lav, er det ikke så viktig for selskapet å oppnå den.

2.2.3 Isomorfisme

Meyer og Rowan (1991:64) stiller spørsmålet "Hvorfor er det slik forbløffende homogenitet i organisatorisk form og praksis (...)" (sitert av Jacobsen, 2010).

Christensen (2009) omtaler myteperspektivet under institusjonell teori, som ofte er referert til som den nyinstitusjonelle skolen. Organisasjonene befinner seg i institusjonelle omgivelser, og hvordan de bør være utformet ligger i de sosiale skapte normene, som er kalt for myter (Christensen, 2009). Organisasjonene blir mer like utad, fordi de tar til seg disse normene og inkorporerer dem i driften av selskapet. Dette gjør dem ikke nødvendigvis mer

effektive, men mer akseptert av omgivelsene. Disse mytene blir kalt for oppskrifter for organisasjonsutforming, som er "moter" som organisasjonen tar til seg. Disse oppskriftene på hvordan organisasjoner bør se ut for å oppnå legitimitet, blir brukt av organisasjonen til det kommer en ny mote, altså en ny oppskrift. Eksempler på organisasjonsoppskrifter er målstyring eller New Public Management (NPM). Mytepregete prosesser fører til isomorfi, eller likhet mellom organisasjoner på overflaten, fordi de er likerettingsprosesser (Christensen, 2009). Strukturell isomorfi er mer likeartete organisasjonsformer rundt om i verden, og kan være et resultat av institusjonalisering, globalisering og økt påvirkning (Christensen, 2009).

Nyinstitutionell teori skiller seg fra tidligere institusjonelle teori ved at omgivelsene ikke blir påvirket av effektene fra andre organisasjoner, men av strukturendringer av andre organisasjoner i deres felt. DiMaggio og Powell (1991) mente at et organisasjonsfelt kan bestå av organisasjoner som bytter varer og kunnskap i tillegg til leverandører, konkurrenter og eiere (referert i Eriksson-Zetterquist, 2014). Alle disse har da tilhørighet i samme felt og organisasjonene blir påvirket av feltet som de også har bidratt til å skape (Eriksson-Zetterquist, 2014). Carniawska-Joerges (1997) mente de største organisasjonsfeltene var offentlig forvaltning, markedet og private selskaper (referert i Eriksson-Zetterquist, 2014). Dette danner litt av grunnlaget for valg av populasjon, altså statlig eide selskaper. Organisasjonene får legitimitet ved å tilhøre et av disse feltene og kan dermed overleve. DiMaggio og Powell (1991) mente at organisasjonene streber etter å bli like hverandre for å få legitimitet (referert i Eriksson-Zetterquist, 2014). Hvilke egenskaper som er viktige å ha i det spesielle feltet kommer da frem, og kalles for en homogeniseringsprosess. Når de blir mer like kalles fenomenet for isomorfisme. Isomorfisme bidrar ikke alltid til mer effektivitet, men gir organisasjonene belønning for å være like.

DiMaggio og Powell (1991) beskriver tre typer isomorfisme (referert i Eriksson-Zetterquist, 2014):

Tvingende isomorfisme (coercive isomorphism)

Den sterkeste organisasjonen er staten som er et eksempel på dette. Staten tvinger alle organisasjoner i feltet til å følge formelle og uformelle krav gjennom lovgivningen. Alle store selskaper skal følge rskl. § 3-3a, 6. ledd for å oppnå legal legitimitet. De statlig eide selskapene er utsatt for tvingende isomorfisme ved at de må skrive om finansiell risiko i

årsberetningen. Staten som sterk organisasjon påvirker også selskapene ved at de håndhever loven. De statlige selskapene bør gå foran som gode eksempler ved å følge loven, dersom de ikke gjør dette vil de tvingende kreftene være svakere.

Imiterende isomorfisme (mimetic isomorphism)

Dersom organisasjonen er usikker på implementering av en ny teknikk, kan de kopiere en annen organisasjons fremgangsrike måte å gjøre det på. På den måten kan man vinne legitimitet. Den som blir kopiert er ikke alltid like klar over det selv. Et selskap kan se på andre selskapers årsberetninger og deres rapporteringspraksis dersom de er usikre på utførelsen.

Normativ isomorfisme (normativ isomorphism)

Gjennom profesjonalisering vil folk med samme utdanning bli ansatt i selskapene. Media skaper samtidig et bilde av at noe er positivt. En blanding av disse to måtene kan gi legitimitet. Ved at det er lik utdanning for økonomer, vil alle få samme innføring og bakgrunn for å forstå og skrive om finansiell risiko.

Gjennom teori om isomorfisme ser vi at selskapene rapporterer likt i henhold til lovkravene. Dette gjør selskapene mer like og sammenlignbare. Vi kan dermed se på rapporteringspraksis, og undersøke på hvilken måte selskapene rapporterer om finansiell risiko i årsberetning og noter.

2.3 Utledning av hypoteser

"Egenskap, kjennemerke som gjør en ting forskjellig fra andre (Tranøy, 2011).»

I oppgaven er det valgt ut forskjellige egenskaper ved organisasjonen for å forstå hvordan de påvirker rapporteringspraksis. Basert på teori og tidligere forskning blir forskjellige egenskaper ved selskapene valgt ut for å forklare rapporteringspraksis vedrørende finansiell risiko.

Det utledes en hovedhypotese for å svare på problemstillingen.

$H_0: p = 0$ Det er ingen samvariasjon mellom selskapers egenskaper og måten de rapporterer om finansiell risiko i årsberetning og noter

Hver egenskap er utledet til en hypotese som er relevant for hovedproblemstillingen. Det er disse hypotesene vi skal teste mot hovedhypotesen.

De egenskapene som er valgt ut for å besvare hovedproblemstillingen er:

1. Størrelse: *Hvor stort er selskapet?*

Adams (2002) har gjennom sin forskning brukt størrelse som karakteristikk ved selskapet, for å forklare rapportering av samfunnsansvar (referert i Fallan, 2013). Fifka (2013) sin metastudie om selskapers rapportering av samfunnsansvar, viser også at størrelse som variabel har påvirkning på rapporteringspraksis. Fordi det er lite studier om rapportering av finansiell risiko fra tidligere, er det naturlig å se på det som er mest brukt i annen forskning vedrørende finansiell rapportering. En egenskap ved virksomheten som er mye brukt er størrelse. Store selskap har mange interessenter og er godt synlig i markedet. De har dermed høyere legitimitetsrisiko, og får større konsekvenser dersom den legale legitimiteten brytes.

Hypotese 1 (H_1) = Jo større selskapet er, desto mer rapporterer de mer om finansiell risiko i årsberetning og noter.

2. Bransje: *Hvilken bransje opererer selskapet innenfor?*

Adams (2002) og Fifka (2013) sine metastudier viser at variabelen bransje har påvirkning på rapporteringspraksis om samfunnsansvar. Det er en antakelse om at selskaper innenfor finansbransjen har bedre kunnskap og kompetanse for å rapportere om finansiell risiko i årsberetning og noter. Finansiell risiko varierer mellom bransjer. Bank og finans er mye av ryggraden i det økonomiske samfunnet. For eksempel holder finansbransjen samfunnsmaskineriet i gang gjennom utlån. Det er viktig at denne delen fungerer godt. Dersom disse selskapene taper penger, vil det gå utover andre i samfunnet. Disse selskapene er også viktige brukere av årsregnskapet som långivere. Finansbransjen er nyttig for samfunnet og brukerne, altså har de en pragmatisk legitimitetsrisiko. Finansbransjen har strengere regler og nøyere håndheving fordi de er underlagt finanstilsynet. Det gir økt legal legitimitetsrisiko. Vi kan knytte finansbransjen tilbake til institusjonell teori, på tekniske omgivelser som inneholder kapitalmarkedet.

Utvalgseenhetene er delt opp i bransje etter GICS, som er et internasjonalt klassifiseringssystem for børsnoterte selskaper (Oslo Børs, 2015). Alle andre bransjer enn finansbransjen er regnet som en egen gruppe.

Hypotese 2 (H₂) = De selskapene som driver innenfor finansbransjen rapporterer mer om finansiell risiko i årsberetning og noter enn de som er i andre bransjer.

3. Selskapstype: *Er selskapet børsnotert?*

Siden 2005 har børsnoterte foretak plikt til å utarbeide konsernregnskapet etter de internasjonale regnskapsstandarder IFRS (Magma, 2007). "Gjennom anvendelse av IFRS er intensjonen at utsteders finansielle rapportering vil gi relevant og transparent informasjon til de som tar beslutninger på basis av den finansielle informasjonen (Finanstilsynet, 2005)."

Finansiell risiko er omtalt i IFRS 7, pkt. 31-42 (Myrbakken, E., 2013). Finanstilsynet skal føre kontroll med den finansielle rapporteringen, jf. vphl. § 15-1 tredje ledd (Verdipapirhandelloven, 2007). Finanstilsynet kan ilegge foretak som er underlagt regnskapskontrollen overtredelsesgebyr dersom foretakets finansielle rapportering ikke er i samsvar med lov eller forskrift, når overtredelsen har skjedd forsettlig eller uaktsomt, jf. vphl. § 17-4 annet ledd. Det er dermed en forventning om at børsnoterte får høyere rapporteringsscore da de er underlagt både reglene i IFRS og finanstilsynets kontroll. I tillegg er børsnoterte selskap store selskap som er godt synlige i markedet. Børsnoterte selskap har da høyere legal legitimitetsrisiko.

Hypotese 3 (H₃) = De selskapene som er børsnotert rapporterer mer om finansiell risiko i årsberetning og noter enn de som ikke er børsnotert

4. Selskapenes formål: *Har selskapene forretningsmessige eller sektorpolitiske mål?*

Selskap med forretningsmessige mål har som sentralt hensyn å ha høyest mulig avkastning over tid på investert kapital (Nærings- og fiskeridepartementet, 2013). Selskap med sektorpolitiske mål har ikke disse forretningsmessige målene, men skal heller gi befolkningen likeverdige tjenester for eksempel innenfor helse (helseforetakene) (Nærings- og fiskeridepartementet, 2013). Dette betyr at selskaper med forretningsmål også har mer inntektsrisiko samt kostnadsfokus enn sektorpolitiske selskap, som får bevilgninger fra staten.

Selskaper med forretningsmessige mål bør få høyere score siden det er mer fokus på resultat og dermed finansiell risiko. De viktigste interessentene for disse selskapene er eierne, som har ulike forventninger til både resultat og risiko. Disse forventningene til hvordan selskaper med forretningsmessige mål bør være, hører til under kognitiv legitimitetsteori.

Hypotese 4 (H₄) = De selskapene som har forretningsmessige mål rapporterer mer om finansiell risiko i årsberetning og noter enn de som har sektorpolitiske mål.

5. Selskapenes departementseier: *Hvem er eierdepartementet for selskapet?*

Tidligere Nærings- og handelsdepartementet (NHD) er departementet som har flest eierskap på utvalget.

"Nærings- og fiskeridepartementet har ansvaret for å utforme en fremtidsrettet nærings- og sjømatpolitikk. Det innebærer å påvirke alle politikkområder som har betydning for verdiskaping. Departementet skal fremme norsk næringsliv og handel, og bidra til en bærekraftig forvaltning av fiskeri- og havbruksnæringen (Nærings- og fiskeridepartementet, 2014)."

Det er sannsynligvis ulik profesjonalisme mellom departementene. Selskaper som er eid av NHD kan ha en mer ensartet rapporteringspraksis. NHD har utarbeidet eierskapsmeldingen og statens eierberetning. Det er dermed forventninger om at selskaper underlagt NHD får høyere rapporteringsscore enn de andre selskapene i utvalget. Denne forventningen er knyttet til uformell legal og kognitiv legitimitetsrisiko.

Hypotese 5 (H₅) = De selskapene som er eid av NHD rapporterer mer om finansiell risiko i årsberetning og noter enn de som er eid av andre departementer.

6. Statens eierprosent: *Hva er statens eierprosent?*

Alle store selskaper er underlagt regnskapsloven. I tillegg utøver Riksrevisjonen selskapskontroll "med de deleide selskapene omfatter selskaper der staten eier så mange aksjer at den representerer 50 % eller mer av stemmene, eller der staten på grunn av aksjeeie eller ved statlig kontroll av selskapsinteresser mv. har dominerende innflytelse" (Instruks om Riksrevisjonens virksomhet, 2004). Dette gir en legal legitimitetsrisiko. Som nevnt tidligere, er forventninger til staten knyttet til kognitiv

legitimitetsrisiko. Det er en forventning om at høyere eierprosent gir høyere rapporteringsscore.

Hypotese 6 (H_6) = Jo høyere eierprosent staten har, desto mer rapporterer de om finansiell risiko i årsberetning og noter.

7. Selskapenes revisor: *Hvem er revisor for selskapet?*

Grunnen til at revisor er valgt ut som en egenskap er at alle store selskaper skal ha revisor, jf. rskl. § 1.2 og revl. § 2.1 (Revisorloven, 1999). De 4 store revisorfirmaene (Deloitte, PWC, KPMG, EY) har høy legitimitet fordi de er uavhengige, robuste og har godt rykte. Revisorene håndhever lover og regler etter regnskapsloven og revisorloven. Det er stor tiltro til revisorfirmaene, fordi revisors mening teller mye for beslutningsgrunnlaget til interessentene. Revisors beretning forteller at det er lav risiko for vesentlige feil i årsregnskapet. De store revisjonsselskapene har god erfaring og mye kunnskap om finansiell risiko, og har blant annet egne fagavdelinger. I årsoppgjørveiledningen til PWC for 2014 står det at de er klar over at selskapene ikke rapporterer om finansiell risiko i henhold til lovkravene. Det er da grunn til å anta at det er ekstra fokus på dette under revisjonen av selskapene. Revisorene bruker vanligvis sjekklister, hvor rskl. § 3-3a er eget punkt som blir kontrollert (vedlegg 3). Ved å bruke revisor som har høy legitimitet, vil også selskapene oppnå høy legitimitet utad.

Hypotese 7 (H_7) = De selskapene som har en revisor blant de 4 store rapporterer mer om finansiell risiko i årsberetning og noter enn de som har andre revisorer.

2.4 Oppsummering

For å kunne teste hypotesene og svare på problemstillingene, er det nødvendig å ha et hensiktsmessig forskningsdesign. Metoder og valg vil bli beskrevet i neste kapittel.

3 Metode

3.1 Problemstilling

Empiriske undersøkelser starter med et spørsmål (Jacobsen, 2005). Dette spørsmålet må kunne svares på empirisk og blir da en problemstilling. Problemstillingen styrer valg av metode, og er utgangspunktet for studien. Problemstillingen antyder at vi er innenfor en positivistisk retning. Ved funn av lovmessige sammenhenger er det samvariasjon mellom variabler. Av problemstillingen prøver vi å avgrense fokuset i undersøkelsen, så den må konkretiseres. Avgrensningen skjer på en eksplisitt måte, det vil si at fokuset er klart på det som en ønsker å undersøke. Problemstillingen individualistisk for det er en antakelse om hvordan virkeligheten ser ut, som igjen gjør at vi velger bort noe (Jacobsen, 2005).

Temaet som problemstillingen er avgrenset til, er rapportering om finansiell risiko i årsberetningen og noter. I denne oppgaven er problemstillingen klar og fenomenet godt forstått. En populasjon er innenfor en kontekst, og ut fra denne populasjonen trekkes det et utvalg. Ved å ta et representativt utvalg kan vi generalisere resultatet til hele populasjonen (Jacobsen, 2005). I denne oppgaven er populasjonen alle statlig eide selskaper og utvalget tilfeldig valgte enheter. For å måle temaet er vi nødt til å ha variabler. Disse variablene igjen har verdier, som er ulike trekk ved variablene.

Problemstillingen er beskrivende fordi den er avgrenset i tid og vil forklare forskjeller og likheter ved fenomenet på et gitt tidspunkt.

3.2 Valg av metode

Kvantitativ tilnærming gir oss informasjon i form av tall. Ved hjelp av tall kan den sosiale virkeligheten gi resultater gjennom statistiske teknikker (Jacobsen, 2005).

"Kvantitativ metode egner seg best når vi har ganske god forhåndskjennskap til det temaet vi undersøker, når problemstillingen er relativt klar" (Jacobsen, 2005). For å svare på problemstillingen vil kvantitativ metode være den beste fremgangsmåten fordi det ikke er en teoretisk oppgave. Undersøkelsen skal beskrive hyppigheten og omfanget av rapportering av finansiell risiko i årsberetning og noter. Gjennom empirien ønsker vi å finne samvariasjon i resultatene av undersøkelsen.

Med ord kan man formidle meninger. Ved empiriske undersøkelser er man nødt til å ha data i form av tall. Gjennom kvantitativ tilnærming vil teksten bli kategorisert før innsamlingen av informasjon. Denne informasjonen vil deretter få tilegnet et tall. Kvantitativ metode er mer effektiv i den forstand at store mengder data kan bli behandlet. Ved å standardisere denne informasjonen kan den lett behandles av dataprogrammer. Fordeler med kvantitativ metode er at det er enklere å avgrense undersøkelsen, og det er mindre kostnader. Forholdet er beskrevet ganske presist på omfang og har høy ekstern gyldighet (Jacobsen, 2005). Det er lett å strukturere informasjonen som er samlet inn, og dermed sammenligne funn. Fokuset blir generelt da det ikke er noen personer å forholde seg til, avstanden gjør at en blir kritisk til de utvalgte enhetene.

Gjennom deduktiv tilnærming har vi en ide om hvordan virkeligheten ser ut, eller hvilke faktorer som påvirker regnskapsrapportering. Den deduktive metoden er kategorisert av forskeren på forhånd og kalles for lukket tilnærming (Jacobsen, 2005). På denne måten vil forutsetningene være klart knyttet til relevant informasjon. Denne metoden brukes for å utvikle forventninger og hypoteser om hva som påvirker selskapenes rapportering, og er basert på teori og tidligere forskning.

3.3 Vitenskapsteori

"Methodos" er gresk og betyr "å følge en bestemt vei mot et mål" (Johannesen, 2010). Empiri er data om hvordan virkeligheten faktisk ser ut (Jacobsen, 2005). Ved bruk av metode skal vi prøve å gi en beskrivelse av virkeligheten. Meningen med en undersøkelse er å skaffe kunnskap. Målet med denne oppgaven er å skaffe kunnskap som et supplement til tidligere kunnskap, ikke å skaffe ny og revolusjonerende kunnskap (March (1991), referert i Jacobsen, 2005). Fenomenet skal få flere nyanser gjennom forskningen. Hensikten med den empiriske undersøkelsen er beskrivelse og forklaring, altså få mer innsikt i fenomenet og hvorfor det har oppstått. Gjennom denne typen forskning skal vi systematisere innsamling, behandling og presentasjon av data (Jacobsen, 2005).

Ontologi er læren om hvordan virkeligheten faktisk ser ut (Jacobsen, 2005). Det finnes ingen fasitsvar på dette, da det ikke er bare én felles forståelse av hvordan virkeligheten faktisk ser ut. En ontologisk diskusjon som er sentral er hvordan verden oppfattes, leter vi etter det generelle eller det unike? Det generelle er lovmessigheter som vi kan finne i naturvitenskapen, mens det unike kan vi finne hos mennesker. Mennesker reagerer på ny

kunnskap og endrer atferd. Gjennom problemstillingen antar vi at den typen lovmessighet som er i naturvitenskapen også finnes i samfunnsvitenskapen. Det er stor sannsynlighet for at mennesker innenfor organisasjoner og store bedrifter vil oppføre seg på samme måte. Vi antar at vi kan finne samvariasjon mellom selskapene.

Epistemologi er læren om kunnskap. Fra et positivistisk syn deles den inn i 3 teser (Jacobsen, 2005).

- 1 Vi kan studere samfunnet på en nøytral måte fordi det finnes en objektiv verden utenfor oss selv.
- 2 Ved å studere den objektive verdenen på en objektiv måte tilegnes undersøkelsen ikke menneskelige følelser og sanser, da dette er upålitelige data.
- 3 Gjennom stadig forskning kan vi opparbeide en kumulativ kunnskap om den objektive verden. Vi får dermed stadig bedre oversikt over lovmessighetene som styrer samfunnet.

Dette synet fikk kritikk fordi man mente at det ikke var mulig å se verden objektivt, det var ikke bare en måte å forstå det på. Nyere forskning mente at folk fortolker samme hendelser på ulike måter, og at man heller skulle konsentrere seg om lokale forhold (Jacobsen, 2005).

Det bør være et skille mellom forskeren og det som skal undersøkes. Resultatet bør ikke være påvirket av forskerens meninger, og dersom undersøkelsen gjøres på nytt av en annen forsker bør resultatet være likt. Det er krav om at studien skal være så objektiv som mulig. Dette er jo selvsagt et ideal, for det er nesten umulig å utføre en forskning uten noen form for kontakt eller relasjon mellom resultat og forsker (Jacobsen, 2005). Forskningen vil derfor aldri bli nøytral. I denne oppgaven er tilnærmingen distansert fordi en undersøger årsberetninger og noter. Gjennom klassifiseringsprosessen og operasjonaliseringen fra å konvertere tekst til kvantitative variabler, kreves det subjektive vurderinger. Det vil da alltid være detaljer i rapporteringen som vi ikke ser på. Dette resulterer i objektivitet og grader av subjektivitet. Hovedretningen for undersøkelsen er positivistisk, men denne studien er et eksempel på at det ikke er enten eller.

	Positivism	Hermeneutikk
Ontologi	Lovmessigheter	Generelle lover finnes ikke
Epistemologi	Det generelle	Det unike og særegne
	Objektiv virkelighet som kan studeres gjennom objektive metoder og mål	Virkeligheten er konstruert av mennesker og må studeres ved å undersøke hvordan mennesker oppfatter virkeligheten
	Kunnskap er kumulativ	Kunnskap er lokal og unik
Metode	Deduktiv	Induktiv
	Individualistisk	Holistisk
	Avstand	Nærhet
	Nøytral og objektiv	Styrt av undersøkernes verdier og interesser
	Tall	Ord

Tabell 1 Grunnleggende forskjeller mellom positivistisk og hermeneutisk metode (Jacobsen, 2005) s. 32

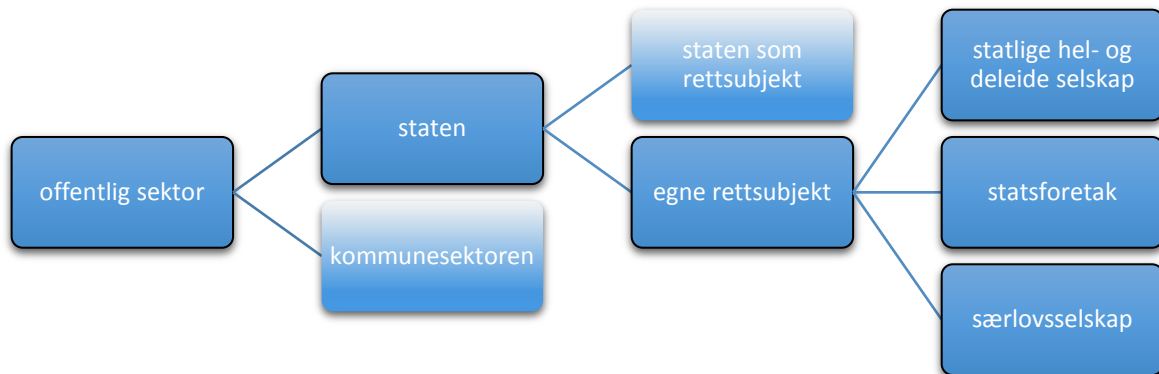
Denne tabellen oppdaterer to metoder. Denne oppgaven heller mot bruk av positivistisk metode. Den skal prøve å generalisere resultatet gjennom kvantitativ metode. Men man klarer ikke bare å være objektiv. Gjennom kvantitativ metode omformer en mening i tekst til tall, da har man klart subjektive aspekter. Så oppgaven vil ha trekk av begge metoder, både hermeneutisk og positivistisk, siden det ikke er klare skiller.

3.4 Undersøkellesdesign

Å gå i bredden (ekstensiv design) kan øke muligheten for å generalisere funnet fra et utvalg til en populasjon, og kalles for utvalgsundersøkelser (Jacobsen, 2005). Her kan vi også kartlegge sammenhenger mellom de ulike forholdene.

Denne undersøkelsen baserer seg tverrsnittstudier for å svare på problemstillingen. Dette betyr at vi prøver å beskrive et fenomen på et gitt tidspunkt. Resultatet av studien viser samvariasjon mellom variabler, ikke på årsak-virkning. Datainnsamlingen ble utført sommeren og høsten 2013, så årsrapporten for 2013 var den nyeste og mest aktuelle tilgjengelige informasjonen.

3.5 Populasjon og utvalg

Figur 4 Populasjon av statlig eide foretak (modifisert) (Kommunal- og moderniseringsdepartementet, 2009)

Figuren over oppsummerer hvor populasjonen til studien er tatt fra. Offentlig sektor består både av offentlige forvaltningsvirksomheter, statlige eide selskap og statsforetak. Alle disse selskapene har noenlunde lik bakgrunn, med staten på eiersiden.

Sum statens direkte eierskap	Antall omtalt i statens eierberetning	Ikke stor etter rskl. §§ 1-5 og 1-6	Antall utvalgte selskaper i studien
68	55	6	31

Tabell 2 Antall statlig direkte eide selskaper

Staten har direkte eierskap i 68 selskaper, 55 av disse er omtalt i statens eierskapsberetning (Nærings- og fiskeridepartementet, 2013a) (vedlegg 4). Rskl. § 3-3a gjelder kun for store virksomheter definert etter rskl. §§ 1-5 og 1-6. Av de 55 selskapene som er omtalt er det 6 selskaper som ikke oppfyller 2 av 3 kriterier i rskl. §§ 1-5 og 1-6, det vil si at de betegnes som små. Det betyr at det er 49 selskaper igjen i statens eierberetning som omtales som store foretak. Av disse er det valgt tilfeldig ut 31 selskaper til forskningen. Det er ikke undersøkt størrelse på de som ikke er tatt med i eierberetningen, så total populasjon av statlige eide selskaper som er store kan være 62.

Statens eierskap deles inn i 4 kategorier etter statens mål med eierskapet:

- ❖ Selskaper med forretningsmessige mål,
- ❖ Selskaper med forretningsmessige mål og nasjonal forankring av hovedkontor,
- ❖ Selskaper med forretningsmessige mål og andre spesifikt definerte mål
- ❖ Selskaper med sektorpolitiske mål.

I eierberetningen omtales selskapene i kategori 1-3 sammen og kategori 4 for seg, som gir to kategorier, enten forretningsmessige mål eller politiske mål.

3.6 Datainnsamling

3.6.1 Valg av datakilde

For å svare på problemstillingen om hvordan statlig eide selskaper rapporterer om finansiell risiko i årsberetning og noter, er det naturlig å samle inn årsrapportene og analysere disse. Disse dokumentene er definert i lovkravene som viktige dokumenter. Årsberetning og noter er også valide datakilder fordi de er gyldige for det som skal bli undersøkt, altså rapportering av finansiell risiko i årsberetning og noter. Dokumentundersøkelser er godt egnet "når vi ønsker å få tak i hvordan andre har fortolket en viss situasjon eller en hendelse (Jacobsen, 2005). (Campbell, 2004) sier at denne typen studier kalles innholdsanalyse. Det går ut på at man konverterer meninger fra tekst til kvantitative variabler. Innenfor denne typen studier er det to ting som er viktig å fokusere på, valg av datakilder og valg knyttet til operasjonalisering av den avhengige variabelen, rapportering. Strukturering av kapitlet følger anbefalingen av (Campbell, 2004). (Fifka, 2013) sier at innholdsanalyse er den mest brukte metoden for datainnsamling innenfor forskning på finansiell rapportering. I denne studien samles det inn primærdata som er selskapenes årsrapporter for 2013. Disse årsrapportene fins på bedriftenes hjemmesider eller på Brønnøysundregistrene. Årsrapporten er egentlig ment for interessentene. Disse nedtegnede kildene er mindre spontane, men de er mer gjennomtenkte og reflekterte. Informasjonen som finnes i årsrapporten kan være bearbeidet for å gi et spesielt inntrykk. Primærdataen kalles for tekster, og siden teksten er fra 2013 vil forskningen på en måte være en historieforskning.

På grunn av ressursituasjonen og fokus på størst mulig utvalg er det valgt å bruke dokumentundersøkelse og ikke intervjuer.

Avgrensning

For å redusere materialet er det kun undersøkt rapporteringen i årsberetning og noter fordi loven krever at finansiell risiko *skal* omtales i årsberetningen og eventuelt i noter. Mange selskaper lager årsrapporter som er veldig utfyllende, og omtaler finansiell risiko andre steder enn i årsberetning og noter. Dette kan være en svakhet med undersøkelsen, fordi deler av årsrapporten gir ikke et fullstendig bilde.

3.6.2 Operasjonalisering av forskningsspørsmål 1, avhengig variabel

NRS 16 og (NRS(HU) *Finansiell risiko og finansielle instrumenter*, 1998;2008) gir en god beskrivelse av hva de forskjellige risikoene består av. Det er laget et registreringsskjema som er basert på rskl. § 3-3a, 6. ledd, for å operasjonalisere den avhengige variabelen. Registreringen krever godt definerte kategorier på forhånd. Deretter er identifiseringen av rapporteringen hjulpet av søkefunksjonen i PDF Adobe Reader, for å stadfeste om selskapene har omtalt de forskjellige risikoene, mål og strategi (heretter innholdskategori) i årsberetning og noter. Søkeordene som er brukt baserer seg på definisjonene av risikoene i NRS 16 og NRS(HU). Siden det kun er en person som har samlet inn data, øker reliabiliteten. Det er større sjans for konsistent datainnsamling, fordi man unngår at forskjellige datainnsamlere har ulike tolkninger. Ved bruk av søkeord og elektronisk søk, sikrer det identifiseringen av all relevant data. Dette gir fullstendighet for søket og dermed også reliabilitet. Ved å bestemme søkeord på forhånd, utelukker det annen relevant tekst. Dette gir en utfordring på validiteten for det kan hende at selskapene har omtalt risikoen ved å bruke andre ord. For å minimere denne risikoen, er det lagt inn flere ord med samme mening i søket. For eksempel er ordet risikostyring brukt i tillegg til strategi. Validiteten på dataene er høy fordi vi ser på lovpålagt rapportering, og kategoriene er basert på teksten i standarden og loven. Ved å innhente data om temaet som er relevant, øker reliabiliteten. Det vil si at dersom en annen person rapporterer, vil dataregistreringen bli lik det som er gjort i denne studien. Valget med å se på hver innholdskategori som en slags dikotom data, verdi 1 eller 0, øker også reliabiliteten. Om informasjonen fins eller ikke er mer objektivt enn om datainnsamler skulle gi en verdi på vurderingen av teksten, for eksempel score fra 1-6.

Den teksten som er relevant er kopiert og satt i system. Hver enkelt kategori er gjensidig utelukkende, det betyr for eksempel at samme teksten ikke kan brukes om mål og strategi. Ved å lage registreringsskjema og definert innholdskategorier på forhånd, hvor hver innholdskategori får verdi 1 eller 0, øker reliabiliteten. Tabellen viser hva som er lovtekst i

innholdskategorien og det skal ikke foretas ytterligere subjektive vurderinger, noe som øker reliabiliteten. Målet med klassifisering er å gjøre den subjektive vurderingen minst mulig betydningsfull.

Rskl. § 3.3 a 6.ledd pkt. 1 Det skal gis opplysninger om finansiell risiko som er av betydning for å bedømme foretakets eiendeler, gjeld, finansiell stilling og resultat.	Rskl. § 3.3 a 6.ledd pkt. 2 Opplysningene skal omfatte mål og strategier som er fastsatt for styring av finansiell risiko, herunder strategien for sikring av hver hovedtype av planlagte transaksjoner der sikringsvurdering er benyttet.	Rskl. § 3.3 a 6.ledd pkt. 2 Opplysningene skal omfatte mål og strategier som er fastsatt for styring av finansiell risiko, herunder strategien for sikring av hver hovedtype av planlagte transaksjoner der sikringsvurdering er benyttet.	Rskl. § 3.3 a 6.ledd pkt. 3 Det skal gjøres rede for foretakets eksponering mot markedsrisiko	rskl § 3.3 a 6.ledd pkt. 3 Det skal gjøres rede for foretakets eksponering mot kredittrisiko	rskl § 3.3 a 6.ledd pkt. 3 Det skal gjøres rede for foretakets eksponering mot likviditetsrisiko
Søkeord: Finansiell risiko	Søkeord: mål, målsetning, formål	Søkeord: strategi, risikostyring	Søkeord: valuta, renter, aksjer, markedsrisiko	Søkeord: kredittrisiko, forpliktelser	Søkeord: gjeld, forfall, opsjoner, sertifikater, aksjer, lån, derivater, terminkontrakter, likviditet, likviditetsrisiko, futures

Tabell 3 Underskjema med innholdskategorier for registrering av tekst før omkodning

Hovedspørsmålene er om selskapene har omtalt de forskjellige innholdskategoriene i sine årsberetninger og noter.

1. Finansiell risiko: er det en generell omtale av finansiell risiko.
2. Mål vedrørende finansiell risiko: har selskapene satt mål om hvor høy finansiell risiko de aksepterer.
3. Strategi for å redusere risiko: hva gjør selskapene for å redusere den finansielle risikoen.
4. Markedsrisiko: består av forskjellige risiko som valutarisiko, renterisiko, råvarepriserisiko, og aksjerisiko.
5. Kredittrisiko: dette er risiko for at motparten ikke har evne til å oppfylle sine forpliktelser.

6. Likviditetsrisiko: her skal det gis opplysning forfall for ulike finansielle instrumenter, altså langsiktig gjeld.

3.6.2.1 Koding av data

Undersøkelsen ønsker å belyse om finansiell risiko er rapportert i henhold til loven og på hvilken måte den finansielle risikoen er beskrevet. Ved operasjonalisering av forskningsspørsmål to, gir denne typen inndeling rikere data enn de tidligere studiene. Det er lagd måleskjema for å kode hvordan hver av innholdskategoriene er omtalt, basert på tabell 3.

Det skal gis opplysninger om finansiell risiko som er av betydning for å bedømme foretakets eiendeler, gjeld, finansiell stilling og resultat. Gjelder en generell omtale av marked, kreditt og likviditetsrisiko									
SUM: Gis slik informasjon? (Altså hovedkonklusjon for denne hovedkategorien, dersom det er gitt 1 her skal det også være gitt 1 flere steder i subkategoriene til høyre, er det gitt 0 her skal det kun være 0 i subkategoriene til høyre.) (1=ja, 0=nei)	Sier de at de har finansiell risiko, uten at de oppgir risikoen? (1=ja, 0=nei)	Er informasjonen som gis generell (altså som kunne vært kopiert direkte fra en annen bedrift/som man ikke trenger informasjon om denne bedriften for å skrive)? (1=ja, 0=nei)	Er informasjonen som gis spesifikk (man må ha kunnskap om det som faktisk skjer i bedriften for å skrive det, og det gir detaljert kunnskap om hva som foregår i bedriften)? (1=ja, 0=nei)	Er informasjonen som gis narrativ (tekstlig beskrivelse/skildring) "mengde" (f.eks. økende risiko)? (1=ja, 0=nei) mengde	Er informasjonen som gis kvantitativ (det brukes tall i annet enn kroner (eks%) for å illustrere/beskrive saken)? (1=ja, 0=nei)	Er informasjonen som gis finansiell/mo netær (det brukes tall i kroner for å illustrere/beskrive saken)? (1=ja, 0=nei)	Er informasjonen som gis positiv sett fra bedriftens ståsted? (1=ja, 0=nei)	Er informasjonen som gis negativ sett fra bedriftens ståsted? (1=ja, 0=nei)	Er informasjonen som gis nøytral sett fra bedriftens ståsted? (1=ja, 0=nei)
Hoved-rapportering	Kategori 1	Kategori 2	Kategori 3			Kategori 4			

Figur 5 Eksempel på skjema for registrering av rapporteringsscore for innholdskategorien finansiell risiko

For hver innholdskategori er det laget et måleskjema med kategorier 1-4 (per farge) med subkategorier (per rute).

Dersom selskapet kun har nevnt innholdskategorien som en overskrift, vil selskapet få et poeng på den rosa ruten, som igjen gir et poeng i den hvite ruten som heter hovedrapportering.

Etter gjennomgang av alle årsberetningene er det observert at god likviditet noen ganger blir misforstått som lav likviditetsrisiko. Dersom selskapet har skrevet i årsberetningen at de har god likviditet, har de ikke fått registrert noe score på likviditetsrisiko.

For å få et poeng i den hvite ruten er selskapet nødt til å ha minst et poeng i en av subkategoriene. Dersom innholdskategorien ikke er nevnt i det hele tatt, vil selskapet få 0

poeng i den hvite ruten. Summen av de hvite rutene er maks 6 poeng (6 innholdskategorier nevnt) per selskap. Da finner jeg verdi 0-6 som er en kontinuerlig variabel. Det er mulig å få et poeng for hver eneste subkategori, fordi de ikke er gjensidig utelukkende.

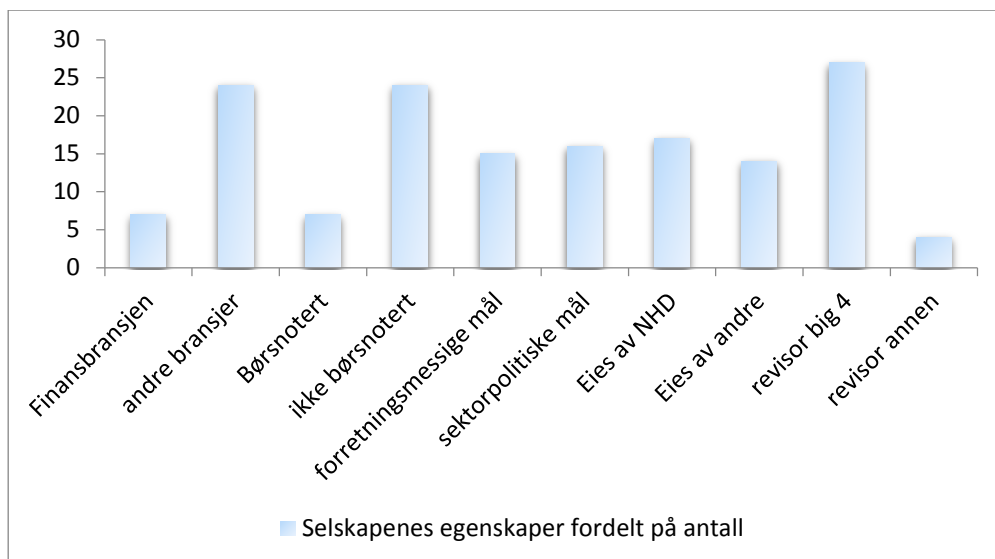
For fullstendig oversikt over hvordan resten av innholdskategoriene er registrert, se (vedlegg 5).

3.6.3 Operasjonalisering av uavhengig variabel

Oppgaven tar utgangspunkt i informasjonen som er gitt i de offisielle regnskapene og statens eierberetning, for å undersøke rapporteringspraksis. Ved å bruke denne dokumentasjonen som grunnlag sparer en tid på informasjonsinnhenting. Egenskapene blir definert som (X) mens rapporteringen er (Y). Det skal velges ut egenskaper som man på forhånd tror vil påvirke (Y).

3.6.3.1 *Valg av egenskaper*

Alle selskapene fra statens eierberetning (populasjonen) er delt i to strata, selskaper med forretningsmessige mål, og selskaper med sektorpolitiske mål. Deretter fikk selskapene lagt til verdier i Excel med formelen "random". Listen ble så sortert etter størrelse, og de 15-16 største er valgt ut på hver strata (stratifisert utvalg). Dette danner grunnlaget for utvalget av selskaper i denne oppgaven, altså er det tilfeldig utvalg innenfor de to strataene. Utvalget gir tilstrekkelig høy ekstern validitet (overførbarhet), fordi det er mulig å generalisere utvalg til populasjon.

Figur 6 Selskapenes forskjellige egenskaper (unntatt størrelse og eierprosent)

Jeg har valgt ut forskjellige egenskaper som jeg tror kan ha påvirkning på selskapenes score i hovedrapportering. Informasjonen er hentet fra statens eierskapsberetning. Egenskapene bransje, børsnotert, formål, eierdepartement og revisor har dikotome verdier, altså 1 eller 0. Størrelse og eierprosent gir nominale verdier i form av prosent og ln tall. Det sier bare noe om at enheten er forskjellig fra en annen og at vi kan rangere dem, men de sier ikke noe om forholdet mellom tallene.

1. Forskjellige studier bruker forskjellige mål. De variablene som brukes mest for å beregne størrelse er markedsverdi/børsverdi, antall ansatte, omsetningstall og balansesum (Fallan, 2013). Omsetningstall og balansesum er regnskapsmessige mål som ikke er hensiktsmessig å bruke fordi det er ulike oppstillingsplaner. På grunn av store variasjoner i selskapenes omsetningstall, og at ikke alle selskapene er børsnotert, vil antall ansatte som variabel passe best til denne undersøkelsen. Antall årsverk er tatt ut i fra statens eierberetning. Disse tallene er derimot gjort om til ln tall da det er for store forskjeller mellom det minste og det største selskapet. Ln årsverk er i skalastørrelse, og er en kontinuerlig variabel. Årsverk er en egenskap som kan fortelle oss om størrelsen på selskapene har noen påvirkning på rapporteringen.
2. For bransje er det høyest forventning til selskaper i finansbransjen, da oppgaven handler om rapportering av finansiell risiko. Finansbransjen bør kunne løse best, og bør dermed ha høyere score enn selskaper i andre bransjer. Figur 6 viser at det er 6

selskaper i utvalget som er i finansbransjen. Variabelen er registrert som dikotome variabler. Selskaper i finansbransjen får 1 og alle andre bransjer får 0.

3. Figur 6 viser 7 selskaper som er børsnotert og 24 selskaper som ikke er børsnotert. Dette er en dikotom variabel, alle som er børsnotert får 1 og alle andre får 0.
4. Figur 6 viser 16 selskaper med forretningsmessige mål og 15 sektorpolitiske. Statlige selskaper er delt inn i selskaper med forretningsmessige mål, og selskaper med sektorpolitiske mål i statens eierberetning (Nærings- og fiskeridepartementet, 2013a). Denne egenskapen er en dikotom variabel, 1 for forretningsmessig formål og 0 for sektorpolitisk.
5. Siden NHD er eierdepartementet med flest selskaper, regnes alle andre departementer som en egen gruppe. Av figur 6 kan vi lese at 17 av 31 selskaper er eid av NHD. Variabelen er registrert som dikotom variabel, NHD som eier får 1 og alle andre eierdepartementer får 0.
6. Eierprosenten er i skalastørrelse fra 34 % til 100 %, så det vil være interessant å undersøke om de selskaper med høyest eierprosent får høyere score. Selskapene som er mer enn 50 % eid er også underlagt kontroll av Riksrevisjonen. Dette er en kontinuerlig variabel og informasjonen er hentet fra statens eierberetning.
7. Siden det er mange revisorer deles disse inn i to grupper. Enten er revisoren blant de 4 store (PWC, EY, KPMG, Deloitte), ellers samles alle andre revisorer i en annen gruppe. Figur 6 viser at det er 27 selskaper som er revidert av de 4 store. Denne egenskapen er en dikotom variabel, revisor blant de 4 store får 1 og alle andre får 0.

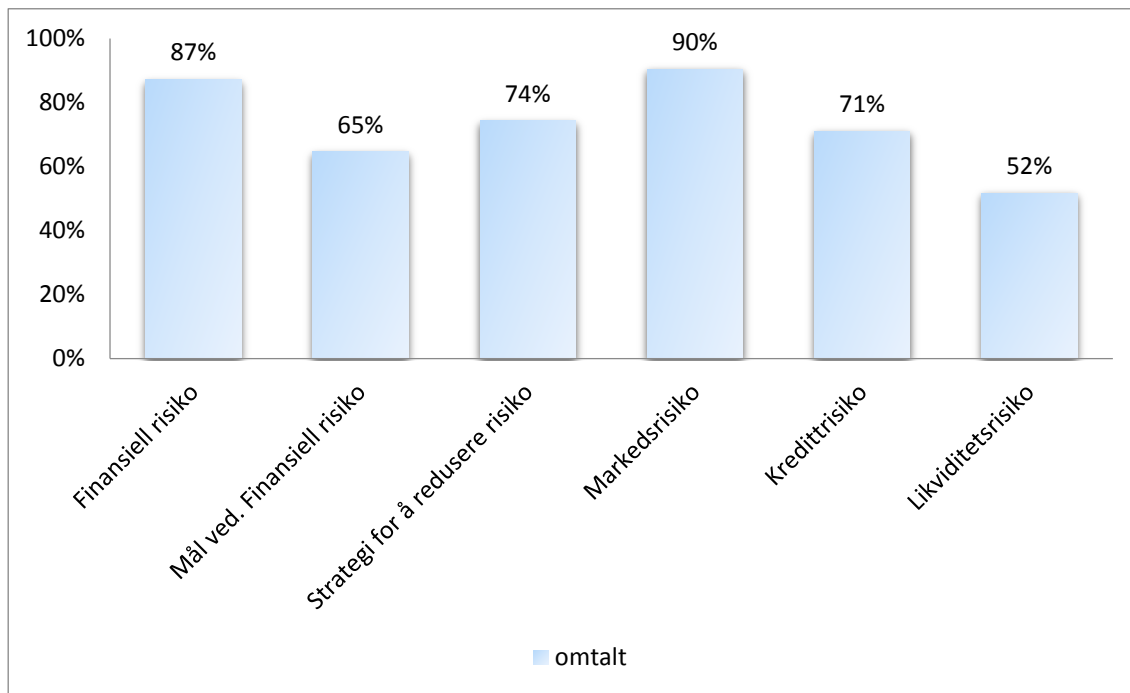
Reliabilitetsutfordringene i den grad det fins, er at innregistreringen av verdiene er feil, eller at tallene som eksisterer er feil. Dataene er hentet fra statens eierberetning og årsberetningen. Fordi disse dataene på forhånd er klart definert, er det lite reliabilitetsutfordringer.

3.7 Tolkning av resultater

Bruk av beskrivende statistikk og regresjonsanalyse kan gi svar på hvordan selskapenes egenskaper påvirker rapporteringspraksis, altså besvare hovedproblemstillingen. Gjennom univariat analyse og beskrivende statistikk beskriver vi en og en variabel om gangen. Gjennom multivariat analyse kan en finne ut hvordan flere forskjellige egenskaper samvarierer. SPSS er statistikkprogrammet som er brukt ved analysen.

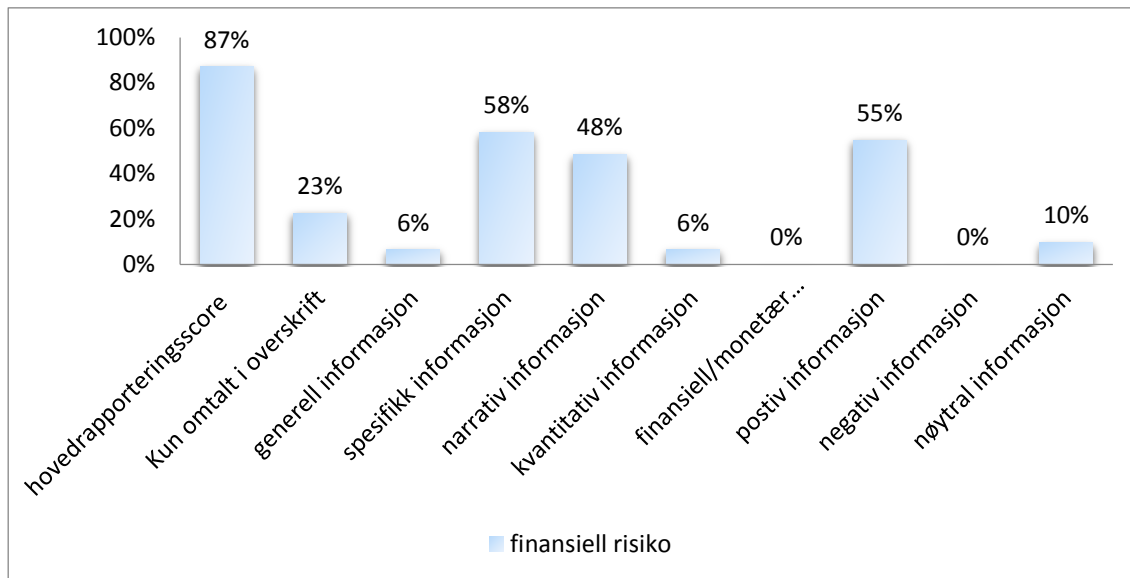
4 Resultat

4.1 Resultat vedrørende forskningsspørsmål 1: Hvordan rapporterer statlige eide selskaper om finansiell risiko i årsberetningen og noter?

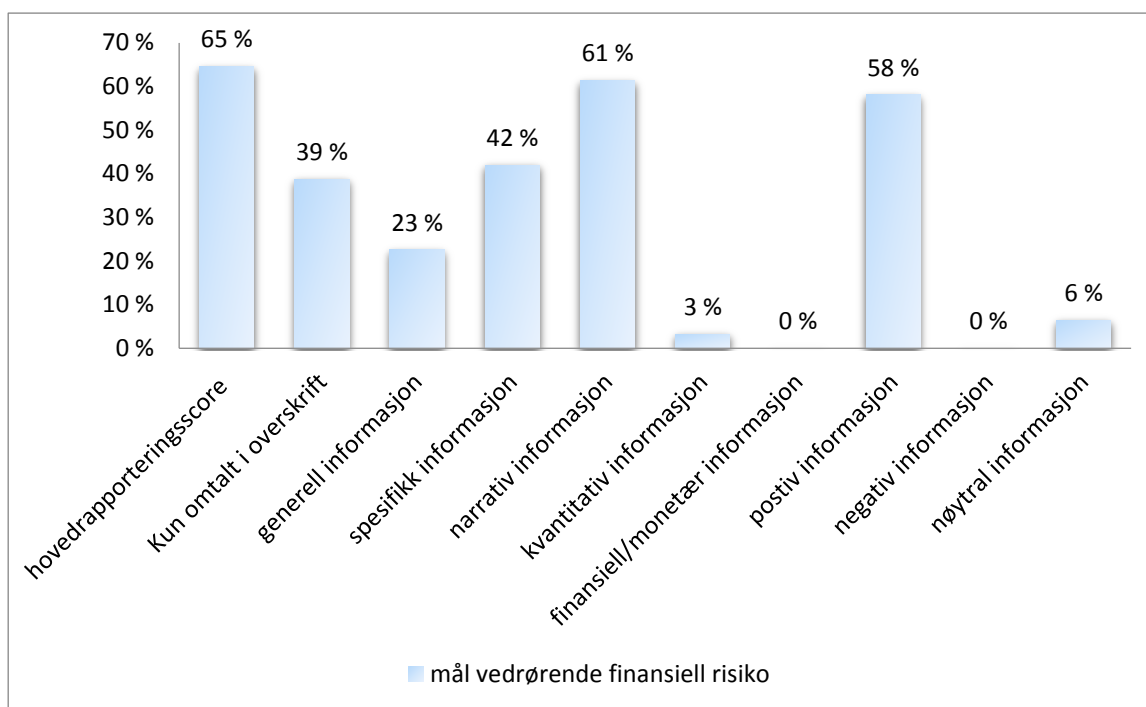
Figur 7 Selskapenes rapportering på innholdskategorier

Hovedrapporteringsscoren går ut på om de forskjellige kravene er innfridd i henhold til rskl. § 3-3a, 6.ledd. I årsberetningen skal finansiell risiko sammen med mål, strategi, markedsrisiko, kredittrisiko og likviditetsrisiko er omtalt. Vi kan se av grafen at det er en høy andel som følger kravene i loven isolert sett for hver variabel, men at det ikke er rapportert 100 % for noen av kravene samlet sett for *alle* statlig eide selskaper. Markedsrisiko er den risikoen som de fleste har omtalt i årsberetning og noter med 90 %. Finansiell risiko er omtalt i 87 % prosent av tilfellene, noe som er lavere enn markedsrisiko. Dette betyr at det er noen selskaper som har omtalt markedsrisiko men ikke finansiell risiko i årsberetningen og noter.

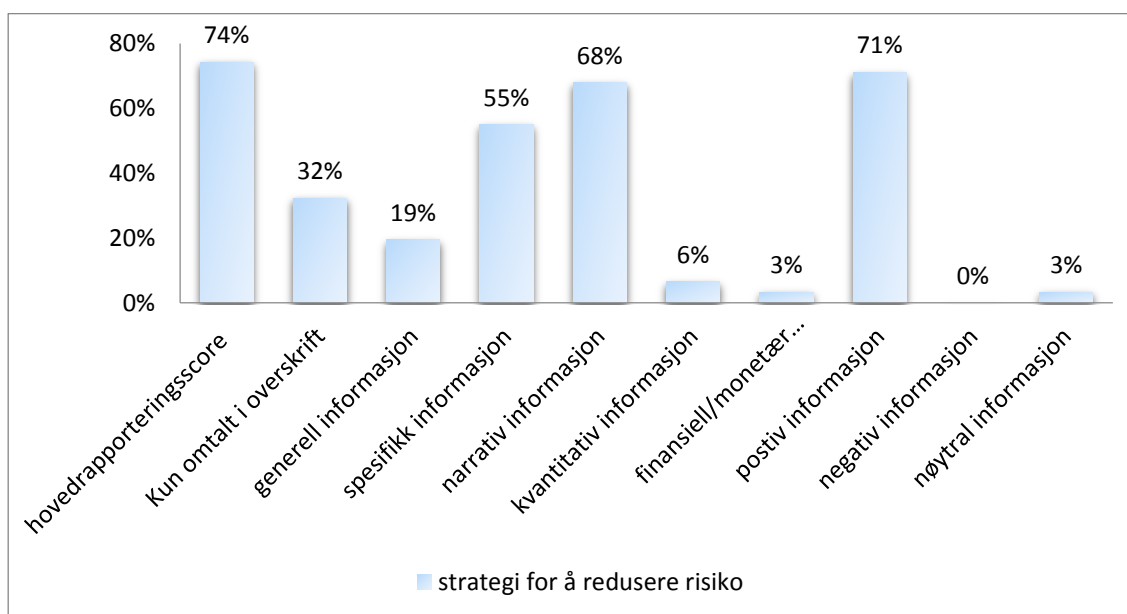
Figur 8 Selskapenes rapportering av finansiell risiko fordelt på subkategorier

Finansiell risiko er omtalt i 87 % av årsberetningene. I de tilfellene hvor finansiell risiko er omtalt som en overskrift er det ikke gitt noe rapporteringsscore utover søyle nummer 2, altså kun omtalt som overskrift. 23 % av selskapene har finansiell risiko kun som overskrift. 58 % er spesifikke på informasjon, mens 6 % gir generell informasjon. Informasjonen er 48 % narrativt. Selskapene som ikke omtaler mengde/størrelse på finansiell risiko får 0 poeng i kategori 3. Det er mulig å få poeng på flere subkategorier, så dataene må derfor leses for seg selv på hver eneste subkategori. 55 % gir positiv informasjon, for eksempel at finansiell risiko vurderes som lav. Merk at det ikke er noen som gir negativ informasjon.

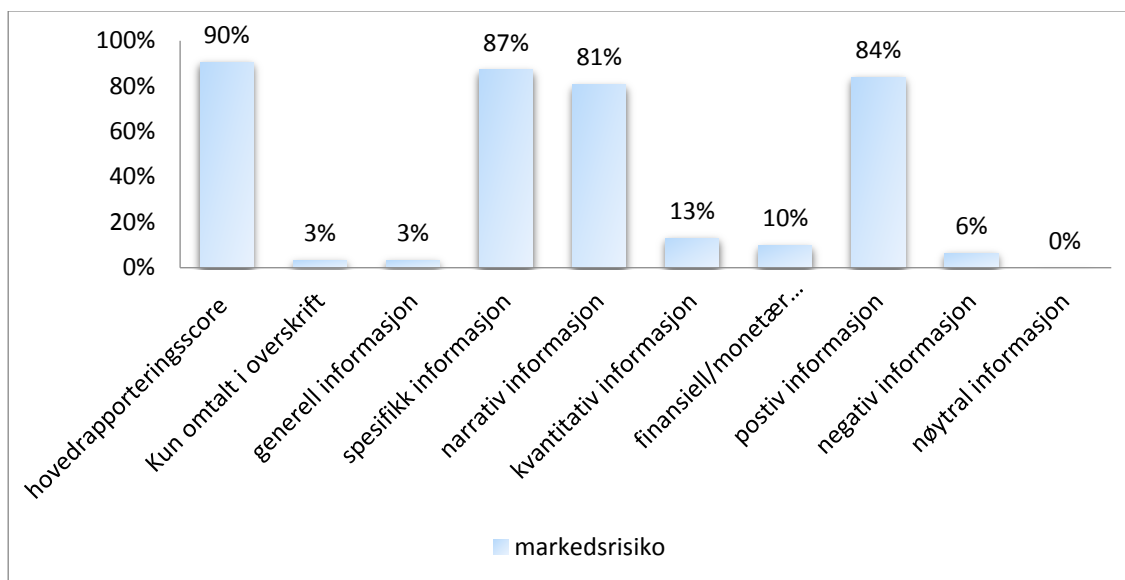
Figur 9 Selskapenes rapportering av mål vedrørende finansiell risiko fordelt på subkategorier

Det er 65 % som har oppgitt mål for styring av finansiell risiko. 39 % har satt mål uten å oppgi målene. Informasjonen er spesifikk for 42 %, mens det er narrativt for 61 %. Her ser vi også at informasjonen er positiv eller nøytral.

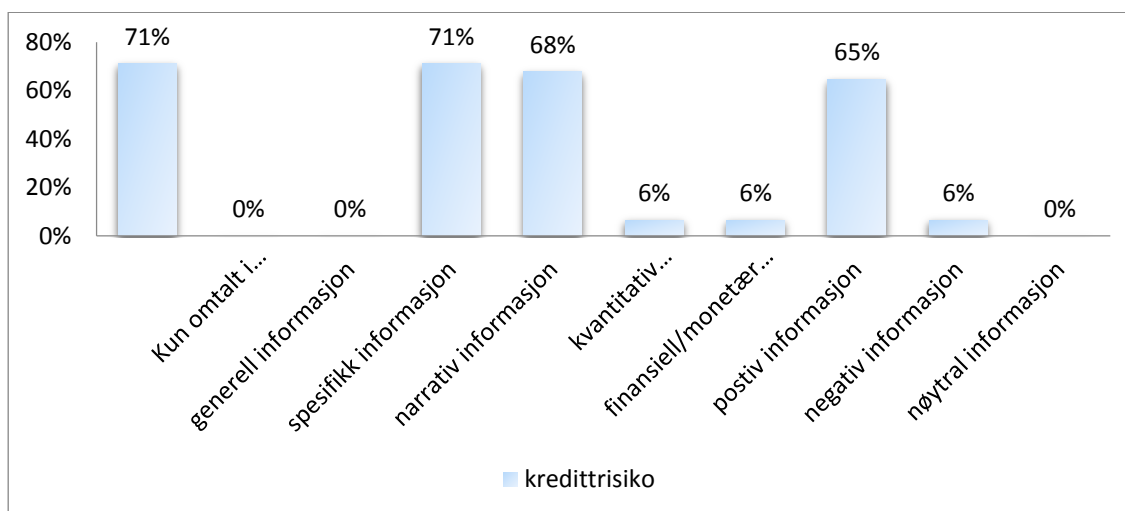
Figur 10 Selskapenes rapportering av strategi for å redusere finansiell risiko fordelt på subkategorier

74 % har nevnt strategi i forbindelse med reduksjon av finansiell risiko. 32 % har omtalt at de har en strategi uten å oppgi den spesifikt. 55 % er spesifikke på informasjonen og 68 % narrativt. Dette er logisk da det ikke er lett å kvantifisere strategien. 71 % oppgir denne informasjonen som positiv og 3 % nøytral.

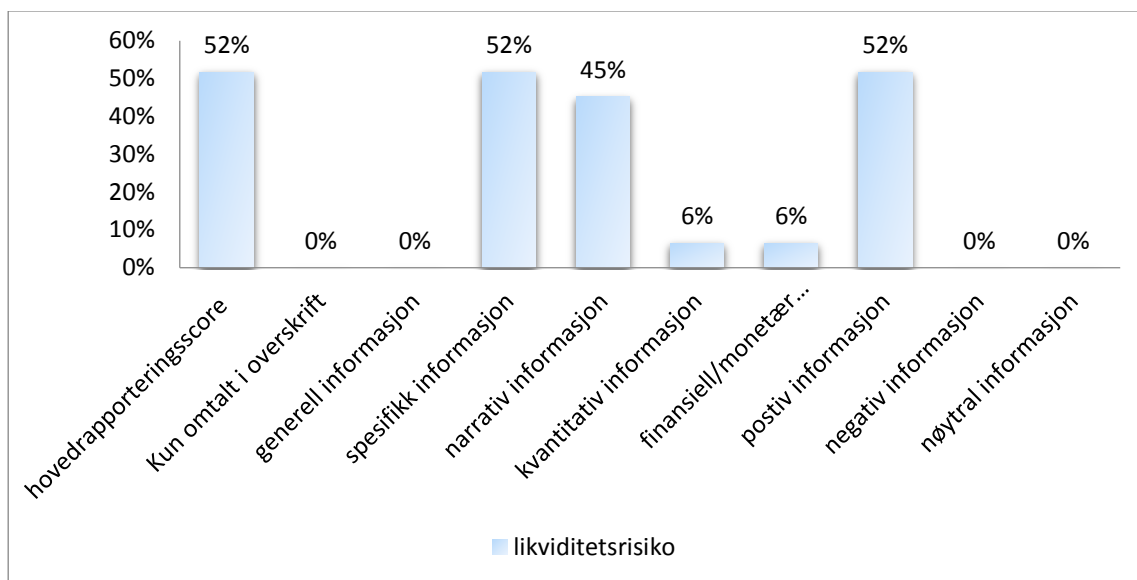
Figur 11 Selskapenes rapportering av markedsrisiko fordelt på subkategorier

90 % nevner markedsrisiko i årsberetningen, og 3 % nevner ikke eksponeringen detaljert. 87 % gir spesifikk informasjon, og 81 % narrativt. 84 % gir positiv informasjon og vi ser også at 6 % nevner negativ informasjon, som i dette tilfellet er viktig informasjon for interessenter. Eksempel på negativ informasjon er for eksempel utfordringer på tilgang til kapital.

Figur 12 Selskapenes rapportering av kredittrisiko fordelt på subkategorier

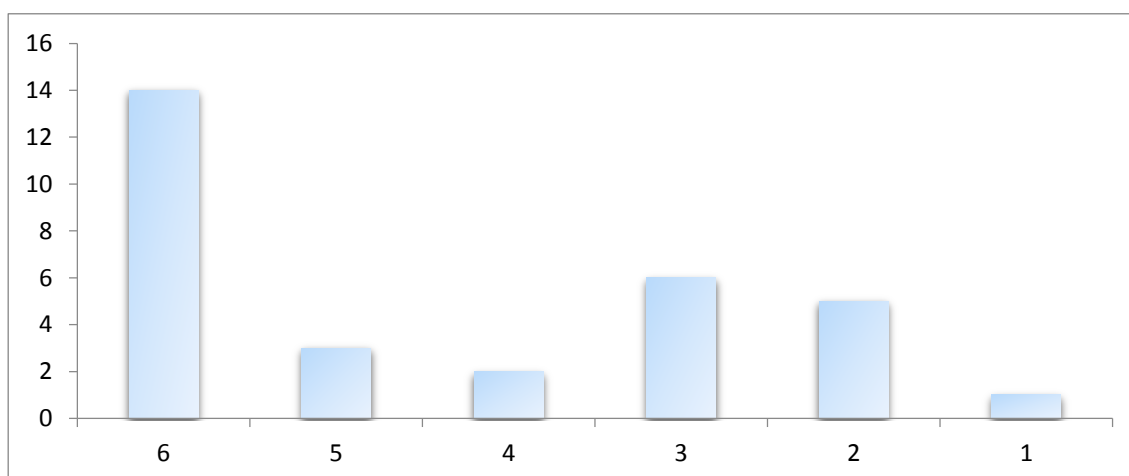
71 % av selskapene nevner kredittrisiko i årsberetningen. Alle omtaler eksponeringstype. 71 % av disse er spesifikke, og 68 % er narrativ informasjon. Informasjonen som oppgis er 65 % prosent positiv og 6 % negativ. Det som er negativ informasjon kan være at det finnes motpartsrisiko.

Figur 13 Selskapenes rapportering av likviditetsrisiko fordelt på subkategorier

52 % nevner likviditetsrisiko i årsberetningen. Ingen selskaper omtaler eksponeringen for likviditetsrisiko uten å gi detaljert informasjon, og 52 % er spesifikke i informasjonsgivingen. 45 % gir narrativ informasjon og det er 52 % positivt.

4.1.1 Oppsummering av beskrivende statistikk, forskningsspørsmål 1.

Figur 14 Fordeling av selskap og hovedrapporteringsscore

Hovedrapporteringsscoren for selskapene varierer fra 1 poeng som er minste, til 6 poeng som er største. Gjennomgang av årsberetningene viser at lovkravene ikke er oppfylt for alle statlig eide selskap i utvalget, da ville tallene ha vært 100 %. Det er 14 selskaper som har fått full score på 6 poeng, noe som utgjør 45 % av utvalget. Disse har da oppfylt lovkravene ved å omtale alle innholdskategoriene som det er blitt kontrollert for.

4.2 Resultat vedrørende forskningsspørsmål 2. Hvordan påvirker selskapenes egenskaper rapporteringspraksis?

Det er tatt i bruk forskjellige analyser for å svare på hovedproblemstillingen. Det utledes en hovedhypotese for å svare på problemstillingen.

Hypotese:

$H_0: p = 0$ Det er ingen samvariasjon mellom selskapers egenskaper og måten de rapporterer om finansiell risiko i årsberetning og noter

$H_1: p = 1$ Vi lar alle muligheter være åpne

4.2.1 Beskrivende statistikk for selskapenes egenskaper

Descriptive Statistics				
	N	Minimum	Maximum	Mean
Hovedrapportering	31	1,00	6,00	4,3871
Lnårsverk	31	3,04	10,95	6,6730
Bransjefinans	31	,00	1,00	,2258
Børsnotert	31	,00	1,00	,2258
Sektorforretningsmessig	31	,00	1,00	,4839
NHD	31	,00	1,00	,5484
Eierprosent	31	,34	1,00	,8682
Revisor	31	,00	1,00	,8710
Valid N (listwise)	31			

Tabell 4 Beskrivende statistikk for selskapenes egenskaper

Tabell 4 inneholder beskrivende statistikk på de variablene som er blitt innhentet til oppgaven. Sum Hovedrapportering viser variasjonen i rapporteringscore per selskap, hvor 1

er laveste og 6 er høyeste av 6 mulige poeng, gjennomsnittet er da 4,4 poeng. Dette betyr at alle selskapene har nevnt en eller annen type risiko i årsberetning og/eller noter.

Variablene som representerer Bransjefinans, Børsnotert, Sektorforretningsmessig, NHD og Revisor er dikotome. Gjennomsnittlig verdi her viser tilstedeværelsen av forholdene i utvalget. 23 % av selskapene er i finansbransjen, 23 % er børsnotert, 48 % er i forretningsmessig sektor, NHD er medeier i 55 % av selskapene og 87 % har revisor som er en av de 4 store.

Årsverk er gjort om til ln tall og er i skalastørrelse. Eierprosent er også i skalastørrelse, hvilket betyr at staten eier fra 34 % av selskapene og opp mot 100 %, gjennomsnittlig eierandel er 87 %.

4.2.2 Korrelasjonsanalyse

Correlations								
	Hovedrapportering	Lnårsverk	Bransjefinans	Børsnotert	Sektorforretningsmessig	NHD	Eierprosent	Revisor
Pearson	1,000							
Correlation	,395	1,000						
	,195	-,454	1,000					
	,468	,643	-,107	1,000				
	,312	,358	,095	,558	1,000			
	,321	-,080	,180	,335	,490	1,000		
	-,382	-,583	,088	-,911	-,468	-,425	1,000	
	,314	,335	-,252	,208	,180	,424	-,219	1,000

Tabell 5 Egenskapenes korrelasjonskoeffisienter

Kovarians måler lineær samvariasjon, summen gir et mål på retningen på sammenhengen. Er summen større enn null er sammenhengen positiv, er summen mindre enn null er sammenhengen negativ. Den angir altså retningen men ikke styrken på sammenhengen.

Pearson correlation (korrelasjonskoeffisienten) er et standardisert uttrykk for samvariasjon. Korrelasjonskoeffisienten måler samvarians mellom to variabler (x) og (y), hvor +1 er perfekt lineær samvariasjon, og punktene ligger i en rett linje fra sør-vest til nord-øst. Ved 0 er det ingen samvariasjon mellom variablene. Ved negativ samvariasjon er det perfekt negativ samvariasjon, og punktene ligger i en rett linje fra nord-vest til sør-øst (Wenstøp,

2006). Tabellen viser dermed hvor sterk sammenheng det er mellom variablene (x'ene) (Johannesen, 2010).

Korrelasjonsanalyse er brukt for å undersøke om det er fare for multikollinearitet. Når uavhengige variabler forklarer det samme, så blir statistikken feil. Dette kan vi se ved at det er høy korrelasjonsverdi mellom variablene i tabellen foran.

Korrelasjonene varierer mellom -0,911 og 0,643. Mellom børsnotert og eierprosent er det en korrelasjonsverdi på -0,911 og mellom lnårsverk og børsnotert er det en verdi på 0,643.

4.2.3 VIF- verdi

Coefficients ^a			
Model		Collinearity Statistics	
		Tolerance	VIF
1	Lnårsverk	,264	3,788
	Bransjefinans	,684	1,462
	Børsnotert	,130	7,713
	Sektorforretningsmessig	,457	2,186
	NHD	,314	3,184
	Eierprosent	,131	7,608
	Revisor	,546	1,832

a. Dependent Variable: Hovedrapportering

Tabell 6 Egenskapenes VIF- verdi

En VIF verdi (variance inflation factor) er en verdi som forklarer den lineære sammenhengen mellom variablene. Denne bør være under 5 (Studenmund, 2001). Høy VIF-verdi betyr at det er høy korrelasjon mellom variablene, og det er vanskelig å skille mellom hvilke variabler som forklarer hva. Alle VIF-verdiene i tabellen er innenfor grensen på 5, med unntak av eierprosent og børsnotert som er ganske høye.

Eierprosent og børsnotert har både høy VIF-verdi og høy korrelasjonsverdi seg imellom på -0,911. Av disse variablene vil det være mest interessant å se på variabelen børsnotert, fordi det er samme forventninger til at staten følger loven, uansett eierprosent. Egenskapen eierprosent blir tatt ut i den videre analysen, og det blir lagd en ny tabell med korrelasjonsanalyse og VIF-verdier. De nye verdiene kan gi økt validitet til modellen.

Coefficients ^a			
Model		Collinearity Statistics	
		Tolerance	VIF
1	Lnårsverk	,286	3,492
	Bransjefinans	,687	1,456
	Børsnotert	,369	2,707
	Sektorforretningsmessig	,519	1,926
	NHD	,398	2,512
	Revisor	,570	1,754

a. Dependent Variable: Hovedrapportering

Tabell 7 Egenskapenes VIF-verdi modifisert

Etter å ha sløyet variabelen eierprosent, ser det ut til at problemet med multikollinearitet er redusert. Alle variablene har en VIF - verdi som er innenfor den anbefalte grensen. Videre analyse kan vise hvordan selskapenes egenskaper påvirker hovedrapporteringsscoren og gi svar på forskningsspørsmål 2.

4.2.4 Oppsummerende regresjonsanalyse

Multipel regresjonsanalyse er brukt for å undersøke hvilke egenskaper som påvirker selskapenes hovedrapporteringsscore (y). Her er det valgt forskjellige uavhengige variabler (x) som kan ha en påvirkning på selskapenes rapporteringsmåte. Det er viktig å si at regresjonsanalyse ikke kan brukes til si noe om hvilke vei årsakspilen går (Wenstøp, 2006).

$$y = \alpha + \beta_1 x_1 + \beta_2 x_2 + \dots + \beta_k x_k + e \quad e \sim N(0, \sigma_e^2)$$

Figur 15 Den lineære regresjonsmodell med k forklaringsvariabler (Wenstøp, 2006)

Regresjon måler hvordan en uavhengig variabel (x) avhenger av en avhengig variabel (y) (Wenstøp, 2006). I studien måles det hvordan selskapers egenskaper (x) avhenger av hovedrapporteringsscoren (y).

Modell 1: lovpålagt rapportering				
Variabel	β	T	Sig.	VIF verdi
Konstant	0,285	0,210	0,835	
Lnårsverk	0,406	1,904	0,069	3,492
Bransjefinans	1,871	2,516	0,019	1,456
Børsnotert	0,574	0,566	0,577	2,707
NHD	0,847	1,031	0,313	2,512
Sektorforretningsmessig	-0,515	-0,719	0,479	1,926
Revisor	0,721	0,708	0,486	1,754
Sig		0,018		
F verdi		3,231		
Adj R		30,9 %		
n utvalgsstørrelse		31		

Tabell 8 Oppsummering av regresjonsanalysen

Hypotese:

$H_0: p = 0$ Det er ingen samvariasjon mellom selskapers egenskaper og måten de rapporterer om finansiell risiko i årsberetning og noter

$H_1: p = 1$ Vi lar alle muligheter være åpne

Signifikansnivå er 5 %, altså maksimal sannsynlighet for å forkaste H_0 hvis H_0 er riktig. Dersom p -verdi måler mindre enn signifikansnivået forkastes H_0 til fordel for H_1 . Denne tabellen viser at modellen er signifikant, med en p -verdi på 0,018.

Vi kan se av denne tabellen at modellen har en forklaringsgrad på 30,9 %. Det betyr at disse uavhengige variablene forklarer 30,9 % var variasjonen i den avhengige variabelen hovedrapporteringsscore. F-verdien på en god modell bør ha en verdi over 1 (Wenstøp, 2006), her er F-verdien 3,231.

Det er kun variabelen bransjefinans som har en p -verdi som er under signifikansnivået på 5 %. Betakoeffisientens fortegn er positiv. Det er da grunn til å tro at selskaper som er i finansbransjen har signifikant høyere rapporteringsscore enn de andre selskapene i utvalget. Ln årsverk har p -verdi som er nært signifikansnivået og som også skiller seg ut. Betakoeffisientens fortegn er her også positiv. Dette betyr at de store selskapene har tendenser til å rapportere mer om finansiell risiko.

5 Diskusjonskapittel

5.1 Hvordan rapporterer selskapene om finansiell risiko

Oppsummeringen i dette delkapitlet gir svar på forskningsspørsmål 1. Hvordan statlig eide selskaper selskapene rapporterer om finansiell risiko i årsberetning og noter, blir forklart på to nivåer, innholdskategorier og subkategorier.

For hver kategori (jf. farge i figur 5) er den subkategorien med høyest prosent tatt ut og satt inn i tabellen under.

Innholdskategori	omtalt	spesifikk	narrativt	positivt
Finansiell risiko	87 %	58 %	48 %	55 %
Mål ved. Finansiell risiko	65 %	42 %	61 %	58 %
Strategi for å redusere risiko	74 %	55 %	68 %	71 %
Markedsrisiko	90 %	87 %	81 %	84 %
Kredittrisiko	71 %	71 %	68 %	65 %
Likviditetsrisiko	52 %	52 %	45 %	52 %

Tabell 9 Oppsummering av innholdskategorier og subkategorier

Oppsummering innholdskategorier

I følge tabell 9 er markedsrisiko er den innholdskategorien som er mest omtalt i årsberetning og noter hos de utvalgte selskaper. Vi kan tolke det som at det er den risikoen som de fleste selskapene er utsatt for. Man kan også lure på om det er denne risikoen som er mest kjent, og dermed nevnt flest ganger. Med gode muligheter for internasjonal handel og globalisering i dag, er det ikke så rart at selskapene er utsatt for denne typen risiko.

Likviditetsrisiko ifølge tabell 9 er den risikoen som er minst omtalt i årsberetning og noter. Grunnen til at dette tallet er lavere enn de andre kan være at det er mange selskaper som ikke har høy andel langsiktig gjeld. Selskapene blir dermed heller ikke særskilt utsatt for likviditetsrisiko.

Oppsummering av subkategorier

Spesifikk informasjon i årsberetningen viser detaljert kunnskap om hva som foregår i bedriften, altså må man ha kunnskap om det som faktisk skjer i bedriften for å beskrive risikoen. Selskapet gir informasjon om hvilken markedsrisiko de har, for eksempel

valutarisiko. Vi ser av tabell 9 at det er en overvekt av spesifikk informasjon i innholdskategoriene, som ligger over 50 % for alle unntatt mål vedrørende finansiell risiko.

Med narrativ menes det at informasjonen som gis er tekstlig, for eksempel at selskapene har mål om å ha lav risiko. Forklaringen er ikke monetær for eksempel i prosent og kvantitativt i tall hvor mye risiko de har. Tabell 9 viser at selskapene for det meste omtaler innholdskategoriene narrativt, det er altså overvekt at narrativ informasjon i forhold til monetær og kvantitativ informasjon.

Dersom informasjonen er positiv har selskapene oppgitt at de er klar over risikoen og at de gjør noe for å begrense den. Denne trenden er høyest i denne kategorien, hvorav informasjonen som kommer frem er positiv i større grad enn nøytral og negativ. Her er alle tallene over 50 %, noe som forteller oss om måten selskapene ønsker å fremstå på.

Oppsummering forskningsspørsmål 1

I tidligere forskning har det kun vært beskrivende statistikk på innholdskategorier (Pedersen, 2012; Vajenina, 2012). Vi kan lese av tabell 9 at mange av selskapene ikke rapporterer all den typen informasjon som loven krever. Dette samsvarer med resultatene i tidligere forskning, at rapporteringen er varierende, og det er langt i fra alle som rapporterer i henhold til lovkravene i rskl. 3-3a (Pedersen, 2012; Vajenina, 2012). Resultatene stemmer også med det som er skrevet i PWC sin årsoppgjørsviledning for 2010 og 2014, at selskapene ikke følger kravene i NRS 16 fullt ut.

Informasjonen som oppgis i årsberetning/noter er for det meste spesifikk, narrativ og positiv. Dette gir en nyhetsverdi sammenlignet med tidligere forskning, hvor det kun er undersøkt på innholdskategorier.

Ut i fra legal legitimitetsteori er resultatene overraskende. Dette kan tyde på manglende håndheving, og at det ikke er streng vesentlighetsvurdering, verken fra lovgiver eller utøver.

Selskapene er nødt til å oppnå legitimitet for å overleve. De prøver også å påvirke omgivelsens oppfatning av dem, for å oppnå legitimitet. Dette kan forklare deres rapporteringsmåte, da det er veldig lite negativ omtale av finansiell risiko i årsberetningen og noter.

Vi kan også relatere resultatet til isomorfisme, at selskapene rapporterer ganske likt. Den tvingende isomorfismen av lover og regler krever en viss type minimumsrapportering, samtidig som den imiterende isomorfismen slår inn ved at selskapene kan kopiere hverandres årsberetninger.

Fordi det er variasjoner i rapporteringen, er det utledet hypoteser for å undersøke hva som påvirker selskapenes rapporteringspraksis. Dette er bakgrunnen for diskusjonen i neste delkapittel.

5.2 Hvordan påvirker selskapenes egenskaper rapporteringspraksis?

Gjennom regresjonsanalysen i forrige kapittel er selskapenes egenskaper vurdert mot rapportering av finansiell risiko. Selv om ikke hele populasjonen er undersøkt er modellen robust med signifikansnivå på 0,018 og en forklaringsgrad som er relativt høy på 30,9 %. Det er imidlertid kun variabelen bransjefinans som er signifikant på 95 % - nivå, som kan bidra til å forklare variasjonen i rapportering om finansiell risiko i årsberetning og noter.

5.2.1 Størrelse

Hypotese 1 (H_1) = Jo større selskapet er, desto mer rapporterer de mer om finansiell risiko i årsberetning og noter.

Betaverdien på størrelse er positiv, det vil si at jo større selskapet er, jo mer rapporterer de om finansiell risiko. Regresjonsmodellen viser at størrelsen har en positiv påvirkning på rapporteringspraksis med p-verdi 0,069. Den er ikke signifikant på 95 % - nivå, så vi må forkaste hypotesen (som er på grensen). Det er mulig at et større utvalg (n) med mindre standardfeil kan ha medført et annet resultat, slik at denne variabelen ville blitt signifikant.

Det er tidligere lagt til grunn teori om legitimitet. Selskapene kan bruke rapportering av finansiell risiko årsrapporten som et verktøy for å oppnå legitimitet. Større selskap har sannsynlig større behov for legitimitet fordi de er mer synlig i samfunnsbildet, som kan bidra til å forklare effekten størrelse har på rapportering. En annen teori som kan forklare selskapenes rapporteringspraksis er isomorfisme. Gjennom isomorfisme vil selskapene være påvirket av både tvingende isomorfisme og imiterende isomorfisme. Etter hvert vil normativ

isomorfisme slå inn, for eksempel vil økonomer med samme utdannelse og bakgrunn innføre rapporteringen som en myte for å oppnå legitimitet.

Imidlertid er variabelen størrelse veldig nærliggende signifikansnivået på 95 %, noe som betyr at denne variabelen også kan forklare selskapenes rapporteringspraksis.

Resultatet at av størrelse er nær signifikansnivået og kan ha effekt på rapportering stemmer også med tidligere forskning, (Adams, 2002; Fifka, 2013). Disse hevdet at størrelse har positiv, signifikant påvirkning på samfunnsansvar i årsberetningen. Det er en indikasjon på at teorien om legitimitetskraftene kan være nyttig for å forklare hvorfor de store selskapene rapporterer mer om finansiell risiko enn de små. For dette temaet trengs det imidlertid større og flere studier.

5.2.2 Bransje

Hypotese 2 (H₂) = De selskapene som driver innenfor finansbransjen rapporterer mer om finansiell risiko i årsberetning og noter enn de som er i andre bransjer.

Bransje har også en signifikant positiv samvariasjon på rapporteringsscore, med p-verdi 0,019. Det betyr at selskaper i finansbransjen rapporterer signifikant mer om finansiell risiko enn selskaper i andre bransjer. Dette betyr også at det gis støtte til hypotese 2, som beholdes. Forklaringen på dette kan være at de er mer utsatt for risiko, eller har mer kunnskap om finansiell risiko.

Selskaper innen denne bransjen kan være mer utsatt for mer normativ legitimitetsrisiko enn andre bransjer, da det forventes at de har mer kunnskap om finansiell risiko. Denne kunnskapen kan også utledes til teori om pragmatisk legitimitetsrisiko. Samfunnet har en nytte av den informasjonen som kommer frem i disse selskapenes årsberetninger. Finansbransjen er også underlagt finanstilsynet, noe som gir strengere oppfølging og håndheving av regler. Dette gir høyere legal legitimitetsrisiko.

Ramstad (2014) sin studie har også valgt bransje som uavhengig variabel. Resultatet i hennes studie viser at det er positiv sammenheng mellom bransje og rapportering om miljø, altså at selskaper som forurensar rapporterer mer om miljø i årsrapporten. Dette kan relateres til denne oppgaven hvor selskaper i finansbransjen rapporterer mer om finansiell risiko i årsberetning og noter enn andre bransjer. Bransje som variabel har under studiene til

(Adams, 2002; Campbell, 2004; Fifka, 2013) også vist seg å ha påvirkning på rapporteringspraksis om samfunnsansvar.

Siden teori og tidligere forskning samsvarer med resultatet i denne undersøkelsen, øker validiteten for regresjonsmodellen i kapittel 4, og gir støtte for hypotesen.

5.2.3 Børsnotert

Hypotese 3 (H₃) = De selskapene som er børsnotert rapporterer mer om finansiell risiko i årsberetning og noter enn de som ikke er børsnotert

Børsnotert som egenskap har positiv samvariasjon med hovedrapporteringsscore. Men den er ikke signifikant på 95 % - nivå med p-verdi 0,577. Hypotesen må dermed forkastes. Selskapenes børsnotering påvirker ikke rapporteringspraksis.

Det er lagt til grunn teori om legal legitimitet. Børsnoterte selskap er store selskap og er mer utsatt for legitimitetsrisiko. De ønsker dermed å rapportere om finansiell risiko for å oppnå legal legitimitet. En annen forklaring på børsnoterte selskapers rapporteringspraksis er tvingende isomorfisme. Disse selskapene underlagt flere kontrollmyndigheter, altså loven, finanstilsynet og reglementet for IFRS og rapporterer dermed likt. Resultatet kan tolkes som at straffen for å bryte loven ikke er så høy, og dermed oppfatter selskapene den legale legitimitetsrisikoen som lav.

Ramstad (2014) har i sin studie brukt børsnotert som en variabel, men tatt den ut igjen i sin analyse på grunn av høye VIF-verdier. Melting & Tungen (2012) mener i sin studie at børsnoterte selskapers rapportering av indre og ytre miljø, ikke er gode nok i forhold til gjeldende lovverk. Dette kan støtte opp om resultatet at selskapers børsnotering ikke påvirker rapporteringspraksis.

5.2.4 Selskaper med forretningsmessige eller sektorpolitiske mål

Hypotese 4 (H₄) = De selskapene som har forretningsmessige mål rapporterer mer om finansiell risiko i årsberetning og noter enn de som har sektorpolitiske mål.

Selskapenes forretningsmessige mål som egenskap har negativ samvariasjon med hovedrapporteringsscore. Men den er ikke signifikant på 95 % - nivå, med p-verdi 0,479. Hypotesen må dermed forkastes. Selskapers mål har ikke påvirkning på rapporteringspraksis.

Variabelen er tidligere relatert til kognitiv legitimitet, hvor det er dannet visse forventninger til selskaper med forretningsmessige mål. Teori om isomorfisme passer kanskje bedre, som sier at selskaper innenfor et felt rapporterer likt. Alle selskapene er underlagt samme regler slik at deres formål ikke utgjør noen forskjell.

I Ramstad (2014) sin studie er variabelen om formål også valgt ut for å undersøke om den har påvirkning på rapporteringspraksis. Resultatet der var at sektorpolitiske selskaper hadde negativ påvirkning på rapporteringspraksis, samtidig som hypotesen ble forkastet da den ikke var signifikant innenfor 95 % -nivå.

Dette gir også støtte om at selskapers formål ikke har påvirkning på rapporteringspraksis.

5.2.5 Departementseier

Hypotese 5 (H_5) = De selskapene som er eid av NHD rapporterer mer om finansiell risiko i årsberetning og noter enn de som er eid av andre departementer.

Departementseier som egenskap har positiv samvariasjon med hovedrapporteringsscore. Men den er ikke signifikant på 95 % - nivå, fordi den har p-verdi 0,313. Hypotesen må dermed forkastes.

Departementseier ble tidligere koblet til uformell legal og kognitiv legitimitetsrisiko, altså er det en forventning om at NHD som eierdepartementet følger de krav som er gitt.

Grunnen til eieregenskapen ikke er signifikant kan være alle selskapene er underlagt samme lover og regler, så det er ingen forskjell i oppfatning av kompetanse mellom departementene. Resultatet kan heller relateres til tvingende isomorfisme. En annen årsak til at hypotesen må forkastes kan være at det ikke er forskjell mellom departementene når det gjelder styring.

I mine søk i tidligere studier er det ingen som har brukt departementseier som variabel, det er dermed ingen sammenligningsgrunnlag for denne variabelen.

5.2.6 Statens eierprosent

Hypotese 6 (H_6) = Jo høyere eierprosent staten har, desto mer rapporterer de om finansiell risiko i årsberetning og noter.

Denne hypotesen utledes ikke mer, da den ble sløytet i regresjonsanalysen på grunn av høye VIF-verdier.

5.2.7 Revisor

Hypotese 7 (H₇) = De selskapene som har en revisor blant de 4 store rapporterer mer om finansiell risiko i årsberetning og noter enn de som har andre revisorer.

Revisor som egenskap har positiv samvariasjon med hovedrapporteringsscore. Men den er ikke signifikant på 95 % - nivå, fordi den har p-verdi 0,486. Hypotesen må dermed forkastes.

Grunnen til egenskapen revisor ikke er signifikant kan være alle selskapene i undersøkelsen er underlagt samme lover og regler, hvilket også gjelder revisor som i tillegg er underlagt revisorloven.

Revisor som egenskap var under teorikapitlet relatert til legitimitet, fordi det er fokus på finansiell risiko i sjekklister og i årsoppgjørveiledningen fra PWC. Men revisor blant de 4 store som egenskap øker ikke rapporteringspraksis. Siden revisorene er underlagt samme lovkrav og gir revisorberetning, vil teorien om at selskapene er utsatt for tvingende isomorfisme stå sterkere.

I mine søk i tidligere studier er det ingen som har valgt variabelen revisor til regresjonsanalysen. Det er imidlertid en studie av (Hellem & Eilertsen, 2014) om hva kjennetegner bedriftene som benytter seg av fritaket fra revisjonsplikt, men studien kan ikke sammenlignes med denne undersøkelsen fordi alle selskapene har revisor.

Oppsummering forskningsspørsmål 2

Fordi metoden gir et høyt og tilfeldig utvalg, kan vi generalisere resultatene til hele populasjonen, som er statlig eide selskap.

Det er kun en variabel som viser seg å ha signifikant positiv samvariasjon med rapporteringspraksis, som er egenskapen bransje. Størrelse var veldig nært signifikansnivået, og ved et enda større utvalg kunne det kanskje blitt et annet resultat. Det var i utgangspunktet 7 hypoteser, hvor en ble forkastet på grunn av høye VIF-verdier. Deretter ble 5 av 6 hypoteser forkastet fordi de ikke var signifikant på 95 % -nivå.

Mangel på tidligere studier på hvorfor selskaper rapporterer som de gjør vedrørende finansiell risiko, viser behov for videre forskning. Det er mulig å bruke annen teoretisk rammeverk, og andre variabler for å forklare rapporteringspraksis blant forskjellige selskap.

5.3 Begrensning ved oppgave og videre forskning

Fordi det har vært begrensning på ressurser og tid, er utvalget kun på 31 enheter. For videre forskning kan et større utvalg gi andre resultater. En kan undersøke andre bransjer for eksempel privat sektor, og se om det er enda mere bransjeforskjeller. Desto større utvalg, jo lettere er det å finne signifikante forskjeller i rapporteringer.

Størrelse kunne ha blitt en signifikant variabel, som igjen kunne gitt enda bedre svar på problemstillingen. For eksempel vil forskjellige ledere ha forskjellig bakgrunn og preferanser. I følge (Adams, 2002) er dette en variabel innenfor intern kontekst som kan ha påvirkning på rapporteringspraksis. Lederne vil følgelig ha forskjellig regnskapsmessig kunnskap. En svakhet i undersøkelsen kan være at dette er en egenskap som kan ha påvirkning på rapporteringspraksis, men som er utelatt.

En svakhet med kvantitativ metode er at informasjonstilgangen er begrenset og det er risiko for at viktig informasjon blir oversett, også kalt "selvoppfyllende profeti" (Jacobsen, 2005). En annen svakhet er at det er flere fortolkningsnivåer. Det blir altså forskerens fortolkning av virkeligheten og ikke den undersøktes fortolkning. På den måten kunne en tatt i bruk kvalitativ metode for å forstå fenomenet i dybden, altså hvorfor selskapene rapporterer som de gjør. Kvalitativ metode kan også gi ytterligere informasjon om hvorfor selskapene ikke følger alle kravene i loven. Det som er rapportert kan være bearbeidet for å gi et spesielt inntrykk. Her åpner det dermed for hermeneutisk metode og ikke kun positivistisk. Kvantitativ metode er ganske overfladisk, for med store mengder data er man nødt til å måle enkle forhold. Siden informasjonen er kategorisert på forhånd vil en dermed kun få svar på det som en søker på og ikke noe annet, altså kan den aldri bli nøytral. Man kan dermed gå glipp av interessant informasjon. Begrepsgyldigheten vil bli redusert, fordi vi ikke helt kan svare på om vi faktisk måler det vi tror vi måler (Jacobsen, 2005). I denne oppgaven vil metoden være også være individualistisk fordi vi ser på årsberetning og noter på et gitt tidspunkt (tverrsnittstudie), og ikke hvordan selskapene rapporterer om finansiell risiko over tid (longitudinell undersøkelse). Ved å bruke tidsserieundersøkelser, kan en undersøke om sammenhengene er stabil over tid.

En annen interessant tilnærming ville ha vært å undersøke hvordan det offentlige utøver sanksjonene og om dette har vært utbredt. Man kan da undersøke hvordan Riksrevisjonen og Finanstilsynet utøver sin kontroll, og søke etter resultater hvor det er klart brudd på loven. I tillegg er alle disse selskapene underlagt regnskapsloven. Ved overtredelse på regnskapsloven kan selskapene få bøter eller fengselsstraff.

6 Konklusjon

6.1 Hvordan rapporterer statlig eide selskaper om finansiell risiko i årsberetning og noter

Det er tidligere lite forskning på rapportering av finansiell risiko i årsberetning og noter etter kravene i rskl. § 3-3a. 6. ledd. Funnet i denne studien viser at mange selskaper ikke rapporterer all den typen informasjon som loven krever. Resultatet stemmer overens med tidligere studier av finansiell risiko i årsberetning og noter (Pedersen, 2012; PWC, 2014). Det kan tolkes som at både selskapene og myndighetene som håndhever loven, ikke ser på lovkravet som viktig. Det er viktig å bemerke at det er uheldig at staten har så mange roller, både som eier, lovgiver, tilsynsfører og klageorgan. Etter hvert kan staten få redusert sin legitimitet. Dersom tilliten svekkes over tid, vil den kognitive legitimitetsrisiko økes.

En mulig årsak til at alle selskapene ikke følger loven fullt ut, er at håndhevingen av loven ikke synes streng. Ved vesentlige brudd på loven kan det etter kontroll fra Riksrevisjonen resultere i anmerkning i dokument nummer 3. Finanstilsynet kan gi gebyrer som sanksjon, og revisor kan avgi revisjonsberetning med merknad. Brudd på regnskapsloven kan gi bøter eller fengselsstraff, men dette skjer svært sjeldent. Manglende konsekvenser ved lovbrudd, vil føre til at viktigheten av rapporteringen reduseres. Dersom rapporteringen om finansiell risiko er mangelfull i årsberetningen, kan interessentene heller ikke bruke informasjonen for å foreta sine beslutninger.

Av alle risikoene er det markedsrisiko som er omtalt flest ganger. Dette kan bety at det er den risikoen som selskapene i utvalget er mest utsatt for, eller at det er den risikoen det er mest kunnskap om. Likviditetsrisiko er den risikoen som er omtalt minst.

De deskriptive dataene indikerer også at selskapene rapporterer spesifikk, narrativ og positiv informasjon, i større grad enn generell, monetær/kvantitativ og nøytral/negativ informasjon. Dette gir nye nyanser til tidligere undersøkelser om hvordan selskaper rapporterer om finansiell risiko i årsberetning og noter.

6.2 Hvordan påvirker egenskaper ved selskapene rapporteringspraksis

Studien ønsker også å avdekke hva som påvirker selskapenes rapporteringspraksis. Det er tidligere ikke foretatt studier om denne typen sammenheng. Ved å studere egenskaper ved selskapene som forklaringsvariabler, vil dette være mitt forskningsbidrag.

Basert på teori om legitimitet, isomorfisme og tidligere forskning, er det valgt ut forskjellige egenskaper for å se om disse påvirker selskapenes rapporteringsscore. Disse egenskapene er: størrelse, bransje, børsnotering, formål, departementseier, statens eierprosent og revisor. Av disse 7 variablene er det kun variabelen bransje som har signifikant positiv samvariasjon med rapporteringsscore. Variabelen størrelse var på grensen til å være signifikant. Funnet om at selskaper som er i finansbransjen og kanskje selskaper som er store har høyere rapporteringsscore enn de andre selskapene i utvalget, stemmer overens med tidligere forskning på annen type finansiell rapportering. Bransje og størrelse som variabel påvirker rapportering om samfunnsansvar i årsberetning og noter er eksempel på annen type rapportering (Adams, 2002; Fifka, 2013).

Resultatet stemmer også overens med teorien om at selskapene søker legitimitet gjennom å rapportere om finansiell risiko i årsberetningen og noter. Det er også høyere legitimitetsrisiko fordi de er mer synlig i samfunnsbildet.

De andre hypotesene knyttet til variablene er også knyttet til legitimitetsteori. Det at disse variablene ikke er funnet som signifikante forklaringsvariabler, tyder på at det er andre krefter som er mer viktig enn legitimitet. I denne studien er det tatt med teori om isomorfisme for å forklare hvorfor de andre variablene ikke er signifikant.

7 Litteraturliste

- Adams, C. A. (2002). Internal organisational factors influencing corporate social and ethical reporting: Beyond current theorising. *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, pp.223 - 250.
- Busch, T., Vanebo, J. O., & Dehlin, E. (2010). *Organisasjon og organisering* (6. utgave). Universitetsforlaget.
- Campbell, D. (2004). A longitudinal and cross-sectional analysis of environmental disclosure in UK companies—a research note. *The British Accounting Review*, 36(1), 107-117.
- Christensen, T., Lægreid, P., Roness, P. G. & Rørvik, K. A. (2009). *Organisasjonteori for offentlig sektor* (2. utgave): Universitetsforlaget.
- e-conomic.no. (2015). *Hva er god regnskapsskikk?* Lokalisert, på <https://www.e-conomic.no/regnskapsprogram/ordliste/god-regnskapsskikk>
- Elling, J. O. (2002). *Årsrapporten: teori og regulering*. København: Gjellerup.
- Eriksson-Zetterquist, U., Kalling, T., Styhre, A., & Woll, K. (2014). *Organisasjonsteori: Cappelen Damm Akademisk*.
- Fallan, E. (2013). *Issues on supply and demand for environmental accounting information: Copenhagen Business School, Institut for Regnskab og Revision Department of Accounting and Auditing*.
- Fifka, M. S. (2013). Corporate Responsibility Reporting and its Determinants in Comparative Perspective—a Review of the Empirical Literature and a Meta-analysis. *Business strategy and the environment*, 22(1), 1-35.
- Finanstilsynet. (2005). *Kontroll med børsnoterte foretaks finansielle rapportering [Erstattet av rundskriv 5/2011]*. Lokalisert, på <http://www.finanstilsynet.no/no/Artikkelarkiv/Rundskriv/20051/Kontroll-med-borsnoterte-foretaks-finansielle-rapportering/>
- Finanstilsynsloven. (1956). *Lov om tilsynet med finansinstitusjoner mv. (finanstilsynsloven) LOV-1956-12-07-1*. Lokalisert på <http://lovdata.no/pro/NL/lov/1956-12-07-1>
- Hagstrøm, V. & Regnskapslovutvalget. (1995). *Ny regnskapslov : utredning fra utvalg oppnevnt ved kongelig resolusjon av 16. mars 1990 ; avgitt til Finans- og tolldepartementet 27. oktober 1995. (8258303848)*. Oslo: Statens forvaltningstjeneste, Seksjon statens trykning.
- Hellem, K. & Eilertsen, H. K. (2014). *Fritak fra revisjonsplikt i små aksjeselskaper: hva kjennetegner bedriftene som benytter seg av fritaket fra revisjonsplikt?* Høgskolen i Sør-Trøndelag, Handelshøyskolen i Trondheim, Trondheim.
- Huneide, J.-E. Pedersen, K., Schwenke, H. R., & Haugen, D. O. (2011). *Årsregnskapet i teori og praksis 2010*. Oslo: Gyldendal.
- Instruks om Riksrevisjonens virksomhet. (2004). *Instruks om Riksrevisjonens virksomhet FOR-2004-03-11-700*. Stortinget Lokalisert på <https://lovdata.no/dokument/STV/forskrift/2004-03-11-700?q=riksrevisjonen>
- Jacobsen, D. I. (2005). *Hvordan gjennomføre undersøkelse, innføring i samfunnsvitenskapelig metode* (2. utgave utg.). Kristiansand: Høyskoleforlaget.
- Jacobsen, F. B. & Regnskapslovutvalget. (2003). *Evaluering av regnskapsloven : utredning fra utvalg oppnevnt ved kongelig resolusjon 7. juni 2002 : avgitt til Finansdepartementet 15. august 2003. (8258307282)*. Oslo: Statens forvaltningstjeneste, Informasjonsforvaltning.
- Johannesen, A. Tufte., P. A., & Christoffersen, L. (2010). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode* (4. utgave): Abstrakt forlag.

- Knudsen, O. F. (2014, 21.5). *Legitimitet*. Lokalisert, på <https://snl.no/legitimitet>
- Kommunal- og moderniseringsdepartementet. (2009). *St.meld. nr. 19 (2008-2009) 2 Statsforvaltninga: Kjenneteikn og utviklingstrekk*. Lokalisert, på <https://www.regjeringen.no/nb/dokumenter/stmeld-nr-19-2008-2009-/id552811/?docId=STM200820090019000DDDEPIS&q=&navchap=1&ch=2>
- Magma. (2007). *IFRS og norske regnskapsregler*. Lokalisert, på <http://www.magma.no/ifrs-og-norske-regnskapsregler>
- Melting, E. & Tungen, Ø. (2012). *Miljørapportering og lovverk: har rapporteringspraksis utviklet seg etter endelig innføring av Norsk RegnskapsStandard 16 i 2007?* Høgskolen i Sør-Trøndelag, Avdeling Trondheim økonomiske høgskole, Trondheim.
- Myrbakken, E., Haakanes, S., & Den Norske revisorforening. (2013). *IFRS på norsk : Forskrift om internasjonale regnskapsstandarder* (5. utg.). Oslo: Den norske revisorforening.
- NRS(HU) *Finansiell risiko og finansielle instrumenter*,. (1998;2008). Lokalisert 10.2.2015, på <http://www.regnskapsstiftelsen.no/d9478084>
- Nærings- og fiskeridepartementet. (2013a). *Statens eierberetning*. Lokalisert, på <https://www.regjeringen.no/nb/tema/naringsliv/statlig-eierskap/statens-eierberetning2013/id725446/>
- Nærings- og fiskeridepartementet. (2013b). *Statens eierskapsmelding*. Lokalisert, på <https://www.regjeringen.no/nb/dokumenter/Meld-St-27-20132014/id763968/?docId=STM201320140027000DDDEPIS&ch=1&q=>
- Nærings- og fiskeridepartementet. (2014). *Ansvarsområder og oppgaver i Nærings- og fiskeridepartementet*. Lokalisert, på <https://www.regjeringen.no/nb/dep/nfd/ansvar/id714/>
- Oslo Børs. (2015). *Global Industry Classification Standard (GICS)*. Lokalisert, på http://www.oslobors.no/markedsaktivitet/sectors?newt_menuCtx=1.1.3
- Pedersen, E. (2012). *Rapportering av finansiell risiko i årsberetningen: en analyse av rapporteringspraksis i hvitfiskindustrien*. Universitetet i Tromsø, Tromsø.
- PWC. (2014). *Årsoppgjørveiledningen 2014*. Lokalisert, på <http://www.pwc.no/no/publikasjoner/aarsoppgjor/aarsoppgjorveiledning.jhtml>
- Ramstad, M. (2014). *Miljørapportering i statlig eide selskaper: en komparativ analyse*. Høgskolen i Sør-Trøndelag, Handelshøyskolen i Trondheim, Trondheim.
- Regnskapsloven. (1998). *Lov om årsregnskap m.v. (regnskapsloven) LOV-1998-07-17-56*. Finansdepartementet Lokalisert på <http://lovdata.no/pro/NL/lov/1998-07-17-56>
- Revisorloven. (1999). *Lov om revisjon og revisorer (revisorloven) LOV-1999-01-15-2*. Finansdepartementet Lokalisert på <https://lovdata.no/NL/lov/1999-01-15-2>
- Studenmund, A. H. (2001). *Using econometrics a practical guide* (4. utg.). Boston, Mass Addison Wesley.
- Tranøy, K. E. (2011). *Egenskap*. Lokalisert, på <https://snl.no/egenskap>
- Vajenina, L. (2012). *Praktisering av krav til rettvise oversikt i årsberetning : en analyse av regnskapspraksis i fiskeindustrien*. Universitetet i Tromsø, Tromsø.
- Verdipapirhandelloven. (2007). *Lov om verdipapirhandel (verdipapirhandelloven) LOV-2007-06-29-75*. Lokalisert på <http://lovdata.no/pro/NL/lov/2007-06-29-75>
- Wenstøp, F. (2006). *Statistikk og dataanalyse* (Vol. 9. utgave): Universitetsforlaget.

Norsk sammendrag

Denne studien omhandler hvordan statlig eide selskaper omtaler finansiell risiko i årsberetning og noter.

Studiens hovedproblemstilling:

*Statlig eide selskapers rapportering om finansiell risiko i årsberetningen og notene:
Hvordan påvirker egenskaper ved selskapene rapporteringspraksis?*

For å svare på problemstillingen er det også nødvendig å undersøke hvordan statlig eide selskaper rapporterer om finansiell risiko i årsberetningen og noter. Dette utgjør studiens underproblemstilling.

Lovkravet for omtale av finansiell risiko i årsberetning og noter fremgår av rskl. § 3-3a, 6. ledd. NRS 16 Årsberetning gir en utfyllende beskrivelse av finansiell risiko.

Populasjonen er statlig eide selskaper, altså selskaper hvor staten har direkte eierinteresser. Denne populasjonen er valgt ut fordi staten både har rollen som eier, lovgiver, klage- og tilsynsorgan. Utvalget på 31 selskaper er valgt tilfeldig med utgangspunkt i statens eierberetning. Undersøkelsen er basert på selskapenes årsberetning og noter til for året 2013.

Deskriptiv analyse viser at mange selskaper ikke følger alle lovkravene i rskl. § 3-3a 6. ledd. Dette samsvarer med tidligere forskning, som viser at selskaper rapporterer om finansiell risiko i varierende grad (Pedersen, 2012; PWC, 2014). De deskriptive dataene indikerer også at selskapene rapporterer spesifikk, narrativ og positiv informasjon, i større grad enn generell, monetær/kvantitativ og nøytral/negativ informasjon.

For å besvare hovedproblemstillingen er tidligere forskning, samt teori om legitimitet og isomorfisme lagt til grunn. Informasjon om egenskapene ved selskapene som størrelse, bransje, børsnotering, formål, eierdepartement, statens eierprosent og revisor er hentet fra statens eierberetning. Av de 7 variablene er det kun egenskapen bransje som synes å ha positiv samvariasjon på rapporteringspraksis. Dette stemmer med tidligere forskning vedrørende rapportering av samfunnsansvar i årsrapporten (Adams, 2002; Fifka, 2013).

Det synes som om både selskapene og kontrollmyndighetene ikke oppfatter lovkravene som veldig streng, eller at det generelt er for lite kunnskap om finansiell risiko.

Engelsk sammendrag (abstract)

This study explores how state owned companies reports on financial risk in their annual report and notes.

The main question in this thesis:

State owned companies reporting on financial risk in the annual report and the notes: How do the company characteristics affect their reporting practices?

To answer this question it is also necessary to examine how state-owned companies report on financial risk in the annual report and notes. This will therefore be a subquestion in this thesis.

The legal requirement for discussion of financial risk in the annual report and notes is stated in the Accounting Act § 3-3a, 6th paragraph. NRS 16 Annual report provides a detailed description of financial risk.

The population is state-owned companies, which are companies where the state has direct interests. This population is chosen because of the state's both role of owner, legislator, appeal body and supervisory body. The 31 companies are selected randomly from The State Ownership Report. The survey is based on the companies' annual report and notes for the year 2013.

Descriptive analysis shows that many companies do not follow all legal requirements in Accounting Act § 3-3a 6. paragraph. This corresponds with previous studies which shows that companies report on financial risks in varying degrees (Pedersen, 2012; PWC, 2014). The descriptive data also indicate that companies report on specific, narrative and positive information, to a greater extent than general, monetary/quantitative and neutral/negative information.

To answer the research question previous studies and theory of legitimacy and isomorphism are used. Information about the characteristics of companies like size, industry, IPO, purpose, owner ministry, state ownership percentage and auditors are drawn from the State Ownership Report. Of the 7 variables, only the variable of industry seems to have positive

correlation on reporting practices. This agrees with previous research regarding CSR reporting in the annual report (Adams, 2002; Fifka, 2013).

It seems that both the companies and supervisory do not perceive legal requirements as very strict, or that there is insufficient knowledge about financial risks.

8 Vedlegg

Vedlegg 1 EØS-direktiv

EØS direktivet 2001/65/EF artikkel 46(2) ny bokstav (f)

DIRECTIVE 2001/65/EC OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 27 September 2001 amending Directives 78/660/EEC, 83/349/EEC and 86/635/EEC as regards the valuation rules for the annual and consolidated accounts of certain types of companies

4. in Article 46(2) the following point shall be added:

‘(f) in relation to the company's use of financial instruments and where material for the assessment of its assets, liabilities, financial position and profit or loss,

- the company's financial risk management objectives and policies, including its policy for hedging each major type of forecasted transaction for which hedge accounting is used, and the company's exposure to price risk, credit risk, liquidity risk and cash flow risk.’; <http://www.fondazioneoic.eu/?p=949&lang=en>

Vedlegg 2 NRS 16, kapittel 2.7 finansiell risiko

2.7 Finansiell risiko

Det skal gis opplysninger om finansiell risiko som er av betydning for å bedømme foretakets eiendeler, gjeld, finansielle stilling og resultat. Opplysningene skal omfatte mål og strategier som er fastsatt for styring av finansiell risiko. Det skal også gjøres rede for foretakets eksponering mot markedsrisiko, kredittrisiko og likviditetsrisiko. For de fleste foretak utenom kredittinstitusjoner er markedsrisikoen den mest betydningsfulle komponenten i finansiell risiko.

Redegjørelsen skal konsentreres om forhold som er av betydning for foretaket som helhet. Formen skal være vurderende og med bruk av tallmateriale i den utstrekning dette letter forståelsen av den finansielle strategien og virkningene av den i praksis. Oversikten forutsettes likevel å være kvalitativ i formen. Opplysninger om finansiell risiko skal etter regnskapsloven også gis i note til årsregnskapet. Det forutsettes at opplysninger om finansiell risiko gis på et overordnet og aggregert nivå i årsberetningen, mens det stilles høyere krav til detaljeringsgraden i note. Opplysninger av kvantitativ art forutsettes i utgangspunktet gitt i noter til årsregnskapet.

Mål og strategier for styring av finansiell risiko

Foretak skal opplyse om hva som er dets målsetning med hensyn til finansiell risiko og hvordan finansielle instrumenter brukes i risikostyringen.

Finansielle instrumenter anvendes med ulike formål. Enkelte finansielle instrumenter som for eksempel kundefordringer, leverandørgjeld og lignende er en direkte følge av foretakets ordinære virksomhet. Andre finansielle instrumenter har selvstendige formål som kan

inkludere ulike former for investeringsaktiviteter, finansiering og risikostyring. Opplysninger om hvilke områder (f. eks. renter, valuta, råvarer eller egenkapital-baserte instrumenter) foretaket anvender finansielle instrumenter innenfor og opplysninger om hvilke typer finansielle instrumenter som anvendes, f. eks. terminkontrakter og opsjoner, er relevant informasjon. Omfanget av informasjon om dette i årsberetningen kan avveies i forhold til informasjonen som gis i årsregnskapet.

Avkastning og risiko av finansielle aktiviteter kan i vesentlig grad påvirkes av hvordan foretaket styrer og kontrollerer aktivitetene. Redegjørelsen om finansiell risiko og risikostyring skal derfor inneholde en beskrivelse av hvordan finansaktivitetene er organisert, og hvordan aktivitetene styres og kontrolleres av foretakets ledelse.

Eksposering mot markedsrisiko, kredittrisiko og likviditetsrisiko

Redegjørelsen skal inneholde en oversikt over de viktigste trekkene ved foretakets finansielle risiko. I denne sammenheng må en vurdere å gi informasjon om driftstilknyttet markedsrisiko og samlet finansiell markedsrisiko. Samlet finansiell markedsrisiko knyttet til finansielle instrumenter vil være en kombinasjon av renterisiko, valuta-risiko, råvarepriserisiko og eventuelt aksjerisiko. En må vurdere å spesifisere kredittrisikoen for hovedgrupper av finansielle instrumenter. Finansielle instrumenter kan medføre ulike likviditetsmessige virkninger. Det kan være relevant å opplyse om slike likviditetsmessige virkninger. Omfanget av informasjon om dette i årsberetningen kan avveies i forhold til informasjonen som gis i årsregnskapet.

Foretaket kan ha avtalt spesielle vilkår og forutsetninger for lån (covenants) for å beskytte långivernes interesser. Disse vilkårene kan innskrenke foretakets lånemuligheter og skal opplyses om i noter. Dersom det foreligger brudd på vilkårene eller det er for-ventet at det vil skje i neste regnskapsperiode, skal dette opplyses om, eventuelt ved en henvisning til informasjonen om dette i årsregnskapet.

Vedlegg 3 Punkter i revisors sjekkliste

Punkter i sjekkliste for: Kontroll av årsberetningen samt evt. Redegjørelser for foretaksstyring og samfunnsansvar - øvrige og store foretak (Gyldendal rettsdata, krever innlogging og medlemskap)

43 Er det gitt opplysninger om finansiell risiko som er av betydning for å bedømme foretakets eiendeler, gjeld, finansiell stilling og resultat?

44 Omfatter opplysningene mål og strategier som er fastsatt for styring av finansiell risiko, herunder strategien for sikring av hver hovedtype av planlagte transaksjoner der sikringsvurdering er benyttet?

"Det bør opplyses på hvilke områder foretaket velger å bruke finansielle instrumenter, for eksempel

- renter
- valuta
- råvarer
- egenkapitalbaserte instrumenter

Det bør videre opplyses om hvilke typer instrumenter som brukes, for eksempel

- terminkontrakter
- opsjoner"

45 Er det redegjort for foretakets eksponering mot markedsrisiko, kredittrisiko og likviditetsrisiko?

46 Dersom det foreligger brudd på vilkår og/eller forutsetninger for lån (covenants), eller det forventes at dette vil skje i neste regnskapsperiode, er det opplyst om hvilke spesifikke tiltak som vil bli eller har vært gjennomført for å rette opp forholdet?

Vedlegg 4 Oversikt over statlig eide selskap og utvalgte enheter

	<i>Utvalget</i>
Selskaper med forretningsmessige mål	Selskaper med forretningsmessige mål
Eksportfinans ASA	Norsk Hydro ASA 58
Nammo AS	Statoil ASA 59
Veterinærmedisinsk Oppdragssenter AS	Cermaq ASA
Kommunalbanken AS	Telenor ASA 60
NSB AS	Statkraft SF
Aker Kværner Holding AS 54	Kongsberg Gruppen ASA 56
Investinor AS	Flytoget AS
Electronic Chart Centre AS	Yara International ASA 61
SAS AB	Argentum Fondsinvesteringer AS
Norsk Eiendomsinformasjon AS	DNB ASA 55
Aerospace Industrial Maintenance Norway SF	Mesta AS
	Posten Norge AS
	Baneservice AS
	Store Norske Spitsbergen Kullkompani AS
	Entra Holding AS
Selskaper med sektorpolitiske mål	Selskaper med sektorpolitiske mål
Innovasjon Norge	Avinor AS
Space Norway AS	Norsk Tipping AS
Helse Vest RHF 103	Norges sjømatråd AS
Statnett SF	Eksportkreditt Norge AS
Gassnova SF	SIVA - Selskapet for industrivekst SF
Norsk Helsenett SF	Helse Sør-Øst RHF 102
Helse Midt-Norge RHF 100	AS Vinmonopolet
Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS	Norsk rikskringkasting AS
Enova SF	Norfund
Kings Bay AS	Nofima AS
Helse Nord RHF 101	Gassco AS
Universitetssenteret på Svalbard AS	UNINETT AS
Bjørnøen AS	Simula Research Laboratory AS
Andøya Space senter AS	Petoro AS
	Statskog SF

Vedlegg 5 Oversikt over skjema for registrering av rapporteringsscore

Opplysningene skal omfatte mål som er fastsatt for styring av finansiell risiko, herunder mål for sikring av hver hovedtype av planlagte transaksjoner der sikringsvurdering er benyttet. målsetning mht ønsket nivå og sammensetning av den finansielle risikoen.									
SUM: Er slike mål oppgitt? (Altså hovedkonklusjon for denne hovedkategorien, dersom det er gitt 1 her skal det også være gitt 1 flere steder i subkategoriene til høyre, er det gitt 0 her skal det kun være 0 i subkategoriene til høyre.) (1=ja, 0=nei)	Sier de at de har satt mål, uten at de oppgir målene? (1=ja, 0=nei)	Er informasjon som gis generell (altså som kunne vært kopiert direkte fra en annen bedrift/som man ikke trenger informasjon om denne bedriften for å skrive)? (1=ja, 0=nei)	Er informasjon som gis spesifikk (man må ha kunnskap om det som faktisk skjer i bedriften for å skrive det, og det gir detaljert kunnskap om hva som foregår i bedriften)? (1=ja, 0=nei)	Er informasjon som gis narrativ (tekstlig beskrivelse/s kildring)? (1=ja, 0=nei)	Er informasjon som gis kvantitativ (det brukes tall i annet enn kroner for å illustrere/ beskrive saken)? (1=ja, 0=nei)	Er informasjon som gis finansiell/mo netær (det brukes tall i kroner for å illustrere/ beskrive saken)? (1=ja, 0=nei)	Er informasjon som gis positiv sett fra bedriftens ståsted? (1=ja, 0=nei)	Er informasjon som gis negativ sett fra bedriftens ståsted? (1=ja, 0=nei)	Er informasjon som gis nøytral sett fra bedriftens ståsted? (1=ja, 0=nei)

Opplysningene skal omfatte strategier som er fastsatt for styring av finansiell risiko, herunder strategier for sikring av hver hovedtype av planlagte transaksjoner der sikringsvurdering er benyttet. Strategi for å redusere finansiell risiko									
SUM: Er slike strategier oppgitt? (Altså hovedkonklusjon for denne hovedkategorien, dersom det er gitt 1 her skal det også være gitt 1 flere steder i subkategoriene til høyre, er det gitt 0 her skal det kun være 0 i subkategoriene til høyre.) (1=ja, 0=nei)	Sier de at de bruker/har utarbeidet strategier, uten at de oppgir hva dette er? (1=ja, 0=nei)	Er informasjon som gis generell (altså som kunne vært kopiert direkte fra en annen bedrift/som man ikke trenger informasjon om denne bedriften for å skrive)? (1=ja, 0=nei)	Er informasjon som gis spesifikk (man må ha kunnskap om det som faktisk skjer i bedriften for å skrive det, og det gir detaljert kunnskap om hva som foregår i bedriften)? (1=ja, 0=nei)	Er informasjon som gis narrativ (tekstlig beskrivelse/s kildring)? (1=ja, 0=nei)	Er informasjon som gis kvantitativ (det brukes tall i annet enn kroner for å illustrere/ beskrive saken)? (1=ja, 0=nei)	Er informasjon som gis finansiell/mo netær (det brukes tall i kroner for å illustrere/ beskrive saken)? (1=ja, 0=nei)	Er informasjon som gis positiv sett fra bedriftens ståsted? (1=ja, 0=nei)	Er informasjon som gis negativ sett fra bedriftens ståsted? (1=ja, 0=nei)	Er informasjon som gis nøytral sett fra bedriftens ståsted? (1=ja, 0=nei)

Det skal gjøres rede for foretakets eksponering mot markedsrisiko. Rente-valuta -råvarepris og aksjekursrisiko									
SUM: Er eksponering for markedsrisiko (i hvilken grad og evt hvordan) oppgitt? (Altså hovedkonklusjon for denne hovedkategorien, dersom det er gitt 1 her skal det også være gitt 1 flere steder i subkategoriene til høyre, er det gitt 0 her skal det kun være 0 i	Sier de at de har markedsrisiko og evt. hvilke typer uten at de omtaler eksponeringer? (1=ja, 0=nei)	Er informasjon som gis generell (altså som kunne vært kopiert direkte fra en annen bedrift/som man ikke trenger informasjon om denne bedriften for å skrive)? (1=ja, 0=nei)	Er informasjon som gis spesifikk (man må ha kunnskap om det som faktisk skjer i bedriften for å skrive det, og det gir detaljert kunnskap om hva som foregår i bedriften)? (1=ja, 0=nei)	Er informasjon som gis narrativ (tekstlig beskrivelse/s kildring)? (1=ja, 0=nei)	Er informasjon som gis kvantitativ (det brukes tall i annet enn kroner for å illustrere/ beskrive saken)? (1=ja, 0=nei)	Er informasjon som gis finansiell/mo netær (det brukes tall i kroner for å illustrere/ beskrive saken)? (1=ja, 0=nei)	Er informasjon som gis positiv sett fra bedriftens ståsted? (1=ja, 0=nei)	Er informasjon som gis negativ sett fra bedriftens ståsted? (1=ja, 0=nei)	Er informasjon som gis nøytral sett fra bedriftens ståsted? (1=ja, 0=nei)

Det skal gjøres rede for foretakets eksponering mot kredittisiko. Risiko for at motpart ikke har evne til å oppfylle sine forpliktelser									
SUM: Er eksponering for kredittisiko (i hvilken grad og evt hvordan) oppgitt? (Altså hovedkonklusjon for denne hovedkategorien, dersom det er gitt 1 her skal det også være gitt 1 flere steder i subkategoriene til høyre, er det gitt 0 her skal det kun være 0 i	Sier de at de har kredittisiko og evt. hvilke typer uten at de omtaler eksponeringen? (1=ja, 0=nei)	Er informasjonen som gis generell (altså som kunne vært kopiert direkte fra en annen bedrift/som man ikke trenger informasjon om denne bedriften for å skrive)? (1=ja, 0=nei)	Er informasjonen som gis spesifikk (man må ha kunnskap om det som faktisk skjer i bedriften for å skrive det, og det gir detaljert kunnskap om hva som foregår i bedriften)? (1=ja, 0=nei)	Er informasjonen som gis narrativ (tekstlig beskrivelse/s kildring)? (1=ja, 0=nei)	Er informasjonen som gis kvantitativ (det brukes tall i annet enn kroner for å illustrere/beskrive saken)? (1=ja, 0=nei)	Er informasjonen som gis finansiell/mo netær (det brukes tall i kroner for å illustrere/beskrive saken)? (1=ja, 0=nei)	Er informasjonen som gis positiv sett fra bedriftens ståsted? (1=ja, 0=nei)	Er informasjonen som gis negativ sett fra bedriftens ståsted? (1=ja, 0=nei)	Er informasjonen som gis nøytral sett fra bedriftens ståsted? (1=ja, 0=nei)

Det skal gjøres rede for foretakets eksponering mot likvidetsrisiko. Opplysning om forfall for ulike finansielle instrumenter(gjeld)									
SUM: Er eksponering for likvidetsrisiko (i hvilken grad og evt hvordan) oppgitt? (Altså hovedkonklusjon for denne hovedkategorien, dersom det er gitt 1 her skal det også være gitt 1 flere steder i subkategoriene til høyre, er det gitt 0 her skal det kun være 0 i	Sier de at de har likvidetsrisiko og evt. hvilke typer uten at de omtaler eksponeringen? (1=ja, 0=nei)	Er informasjonen som gis generell (altså som kunne vært kopiert direkte fra en annen bedrift/som man ikke trenger informasjon om denne bedriften for å skrive)? (1=ja, 0=nei)	Er informasjonen som gis spesifikk (man må ha kunnskap om det som faktisk skjer i bedriften for å skrive det, og det gir detaljert kunnskap om hva som foregår i bedriften)? (1=ja, 0=nei)	Er informasjonen som gis narrativ (tekstlig beskrivelse/s kildring)? (1=ja, 0=nei)	Er informasjonen som gis kvantitativ (det brukes tall i annet enn kroner for å illustrere/beskrive saken)? (1=ja, 0=nei)	Er informasjonen som gis finansiell/mo netær (det brukes tall i kroner for å illustrere/beskrive saken)? (1=ja, 0=nei)	Er informasjonen som gis positiv sett fra bedriftens ståsted? (1=ja, 0=nei)	Er informasjonen som gis negativ sett fra bedriftens ståsted? (1=ja, 0=nei)	Er informasjonen som gis nøytral sett fra bedriftens ståsted? (1=ja, 0=nei)